

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aida Karabegović

Odnosi med Slovenijo in Hrvaško v luči arbitražnega sporazuma

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aida Karabegović

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila
Somentor: izr. prof. dr. Damjan Lajh

Odnosi med Slovenijo in Hrvaško v luči arbitražnega sporazuma

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvala

*Najlepše se zahvaljujem mentorju dr. Bogomilu Ferfili
in somentorju dr. Damjanu Lajhu za pomoč in podporo pri pisanju.*

Hvala vsem dragim prijateljem.

Posebna hvala mojim staršem za brezpogojno podporo.

Odnosi med Slovenijo in Hrvaško v luči arbitražnega sporazuma

Mejni spor med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško obstaja vse od osamosvojitve obeh držav. Potrebno je določiti mejo na kopnem in na morju. Skozi leta sta državi poskušali spor rešiti z različnimi sredstvi mirnega reševanja sporov, med drugim s pogajanjem, s posredovanjem in s pomočjo tretje strani. Leta 2009 sta se uspeli dogovoriti, da bosta mejni spor prenesli v pristojnost arbitražnega sodišča. Glede sestave in pravil postopka arbitražnega sodišča sta se državi dogovorili v arbitražnem sporazumu, ki je bil podpisan pod pokroviteljstvom Evropske komisije. V začetni fazi postopka sta obe državi posredovali svoja stališča v obliki pisnih vlog, sledila je dvotedenska ustna obravnava. Sodišče je napovedalo, da bo sprejelo končno razsodbo konec leta 2015. Točka preobrata se je zgodila nekaj dni pozneje, ko so srbski in hrvaški mediji objavili prepis posnetih telefonskih pogovorov med slovensko nacionalno agentko in arbitrom, ki ga je imenovala Slovenija, v katerih slednji obvešča o podrobnostih zaupnih razprav na arbitražnem sodišču. Hrvaška je v odgovor najavila enostranski odstop od arbitražnega sporazuma. V delu je povzet zgodovinski pregled odnosov med Slovenijo in Hrvaško pred osamosvojitvijo in po njej ter v zvezi s tem pregled naporov za rešitev njunega mejnega spora s poudarkom na obdobju po sprejetju arbitražnega sporazuma. Po posredovani zahtevi Hrvaške po odstopu od sporazuma je sodišče skladno z obstoječim pravnim okvirom proučilo učinek kršitve slovenske strani in pravnomočnost zahteve hrvaške strani po odstopu. V delu sta analizirani nepristranskost sodišča in pravna podlaga hrvaške zahteve po odstopu.

Ključne besede: mejni spor, Slovenija, Hrvaška, arbitražni postopek.

Relations between Slovenia and Croatia in light of Arbitration Agreement

Border dispute between the Republic of Slovenia and the Republic of Croatia exists from the formation of both states. It remains to determinate the course of the border on land on sea. In this connection, the two states tried to solve their dispute with help of different means of the peaceful settlement of disputes, among which are negotiations, conciliation and help of the third party. Finally, in 2009 Slovenia and Croatia agreed to put their border issue before the arbitration tribunal. They agreed on composition and the rules of procedure in the Arbitration Agreement, which was signed with the facilitation of the European Commission. In the initial phase of the process both states communicated their positions in written form, followed by two-week oral hearing. Soon after, the Tribunal announced that it will issue the final award at the end of the year 2015. The turning point in the process was marked few days later, when Serbian and Croatian newspapers reported that telephone conversations between one of the Slovenian Agents and the arbitrator, originally appointed by Slovenia, had been intercepted. It claimed that in the course of these conversations, confidential information about the Tribunal's deliberations was disclosed. As a consequence Croatia announced its request to terminate the Arbitration Agreement. Thesis consists of the historical overview of the relations between Slovenia and Croatia before and after the proclamation of their independence and, in this connection, also an overview of the attempts from the both states to settle their border issue. The emphasis is on the period after the ratification of the Arbitration Agreement. Following the Croatian request to terminate the agreement, the Tribunal carefully reviewed the effect of the violations made by the Slovenian side and the effect of the request made by the Croatian side to terminate the Agreement. The thesis analyses Tribunal's impartiality and legal framework of Croatian request.

Key words: border dispute, Slovenia, Croatia, arbitral proceeding.

Kazalo

1 UVOD.....	7
2 VSEBINSKI VIDIK PROBLEMATIKE REŠEVANJA MEJNEGA SPORA.....	11
2.1 Delimitacija meje na kopnem	11
2.2 Določitev meje na morju	12
3 POGAJALSKA IZHODIŠČA PRI DOLOČITVI MEJE NA KOPNEM IN MORJU	13
3.1 Pogajalska izhodišča Slovenije pri določitvi meje na kopnem	13
3.2 Pogajalska izhodišča Slovenije pri določitvi meje na morju	13
3.3 Pogajalska izhodišča Hrvaške pri določitvi meje na kopnem	14
3.4 Pogajalska izhodišča Hrvaške pri določitvi meje na morju.....	14
4 SREDSTVA MIRNEGA REŠEVANJA SPOROV	15
4.1 Diplomatska sredstva mirnega reševanja sporov	17
4.1.1 Pogajanja	18
4.1.2 Posredovanje.....	19
4.1.3 Anketa (preiskava).....	21
4.1.4 Sprava	21
4.2 Pravna sredstva mirnega reševanja sporov	22
4.2.1 Arbitraža	22
4.2.2 Meddržavno sodišče	24
4.3 Reševanje mednarodnih sporov z obračanjem na regionalne ustanove ali regionalne dogovore	27
4.4. Druga mirna sredstva reševanja sporov.....	27
5 ODNOSI MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO PRED OSAMOSVOJITVIJO	29
5.1 Politične ureditve nekdanje Jugoslavije	29
5.2 Določevanje mej v jugoslovanskih okvirih	31
5.3 Določevanje meje na poti v samostojno državo Slovenijo	32
6 ZGODOVINA MEJNA SPORA OD OSAMOSVOJITVE SLOVENIJE IN HRVAŠKE DO SPREJEMA ARBITRAŽNEGA SPORAZUMA	38
6.1 Obdobje 1992–2002: dolga pot do sporazuma Drnovšek-Raščan	38
6.2 Obdobje 2002–2008: poskus reševanja mejnega spora med vladami s pomočjo tretje strani	40
6.3 Obdobje 2008–2009: Rehnov proces	41
6.4 Obdobje 2009–10: sklenitev arbitražnega sporazuma.....	42
7 UPORABLJENA SREDSTVA MIRNEGA REŠEVANJA SPOROV	45
8 ARBITRAŽNI SPORAZUM MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO	48
8.1 Vsebina arbitražnega sporazuma	48
8.2 Sestava arbitražnega sodišča	50

8.3 Imenovanje arbitrov	51
8.4 Arbitražni postopek	52
8.5 Rzsodba arbitražnega sodišča	60
9 SKLEP	62
10 LITERATURA	66
PRILOGA: Arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republiko Hrvške	70

1 UVOD

Mejni spor med Republiko Slovenijo (v nadaljevanju Slovenijo) in Republiko Hrvaško (v nadaljevanju Hrvaško) obstaja vse od osamosvojitve obeh držav. Gre za pomanjkanje soglasja glede določitve meje na kopnem in delimitacije meje na morju.

Slovenija in Hrvaška sta ob osamosvojitvi priznali meje nekdanjih republik Jugoslavije kot državne meje. Slovenija je to storila v drugi točki Temeljne ustanovne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ki je bila sprejeta 25. junija 1991. Podobno je določila Hrvaška v Deklaraciji o razglasitvi suverene in samostojne Republike Hrvaške. V času nekdanje Jugoslavije so sicer obstajale meje na kopnem med njenimi republikami, vendar te niso bile urejene z nobenim zveznim predpisom, ki bi opredeljeval kriterije za razmejitev med republikami na kopnem (Celar 2002, 169).

Popolnoma drugo stanje sta državi ob osamosvojitvi pričakali glede meje na morju. Po razpadu Jugoslavije je bilo treba določiti nove morske meje v Jadranskem morju med nekdanjimi republikami. Ustavni red nekdanje skupne države namreč ni imel mej med republikami na morju, režim na morju je bil urejen enotno z zvezno pomorsko zakonodajo (Celar 2002, 168).

Nanovo samostojni in neodvisni državi v regiji sta se tako znašli pred odprtim mejnim vprašanjem, ki ga je bilo treba rešiti na miren način. Sodobna meddržavna ureditev omogoča nacionalnim državam različna sredstva mirnega reševanja sporov, h katerim se lahko zatečejo v primeru nesporazuma, in tako preprečijo, da bi se uporabila vojaška sila. Na podlagi prvega odstavka 33. člena Ustanovne listine Združenih narodov (v nadaljevanju UL ZN) si morajo stranke v vsakem sporu, katerega nadaljevanje bi utegnilo ogroziti ohranitev mednarodnega miru in varnosti, prizadevati, da spor rešijo z uporabo mirnih sredstev za reševanje sporov. Države imajo v tem smislu na voljo več sredstev mirnega reševanja sporov, izberejo pa lahko tistega, ki jim najbolj ustreza.

Glede na stroko obstajajo diplomatska in pravna sredstva mirnega reševanja sporov. Med prva spadajo po Türku (2007, 468) pogajanja, dobre usluge, posredovanje, anketa in sprava, med druga pa arbitraža, Meddržavno sodišče in obračanje na regionalne dogovore ali pa druga

sredstva po lastni izbiri. Trend zaupanja v nadnacionalne institucije pri reševanju sporov med nacionalnimi državami nakazuje preobrat v zgodovini mednarodnih odnosov.

Izbira sredstva za mirno reševanje nastalega spora med subjekti mednarodnega prava je odvisna od sporazuma med strankami v sporu (Türk 2007, 469). V zvezi s tem gre izpostaviti, da medtem ko je prepoved uporabe sile urejena na podlagi mednarodnopravno obvezujoče norme (*ius cogens*), se dolžnost mirnega reševanja sporov utemeljuje s sporazumom med subjekti mednarodnega prava, da bodo spor rešili z uporabo sredstev mirnega reševanja sporov (Pogačnik 2010, 49).

V zvezi s tem sta Slovenija in Hrvaška skozi leta od osamosvojitve poskušali rešiti svoje mejno vprašanje z uporabo različnih sredstev za mirno rešitev spora. Med temi so tudi pogajanja na različnih ravneh, od različnih strokovnih in diplomatskih komisij do pogajanj na ravni zunanjih ministrov in predsednikov vlad. Najbližje sporazumu sta državi bili v pogajanjih za sklenitev sporazuma Drnovšek-Račan, ki so se neuspešno zaključila leta 2002. Poskušali sta tudi z mediacijo, ampak je bilo tudi posredovanje nekdanjega obrambnega ministra ZDA, Williama Perryja, leta 1999 neuspešno. Med letoma 2002 in 2008 sta si državi izmenjevali predloge za rešitev spora s pomočjo tretje strani. Tudi tokrat predlogi niso obrodili sadov, nemogoče je bilo priti do sporazuma glede tretje strani. Večji preobrat pri naporih za rešitev mejnega spora je bila odločitev slovenske vlade septembra 2008, tik pred parlamentarnimi volitvami v državi, o blokadi pristopnih pogajanj Hrvaške z Evropsko Unijo (EU). Razlog za takšno določitev je ugotovitev, da je Hrvaška v nekaterih pogajalskih poglavjih prejudicirala mejo (Sancin 2010, 98).

Pričajoče magistrsko delo je strukturirano tako, da je v začetku vsebinsko opredeljen problem spora med Slovenijo in Hrvaško. Izpostavljena so njuna pogajalska izhodišča v odnosu do mejnega vprašanja. Pojasnjeno je, na katerih področjih se državi ne moreta sporazumeti vse od njune osamosvojitve. V nadaljevanju so predstavljena sredstva mirnega reševanja sporov, ki so na voljo državama pri urejanju nesoglasij v njunih razmerjih do drugih držav na podlagi mednarodnega prava. Osrednji del naloge ponuja vpogled v zgodovinsko ozadje odnosov Slovenije in Hrvaške v času nekdanje Jugoslavije, s poudarkom na odnosu do takratne republiške meje. Poglavje se zaključi z začetkom razpada nekdanje Jugoslavije, sklepi Brionske deklaracije in mirovne konference o Jugoslaviji ter s tem povezanimi sklepi Badinterjeve komisije. Pozornost mednarodne skupnosti je bila usmerjena v številna sporna

žarišča, ki so se odvijala v tem času, med drugim so se dogajali politični zasuki v vzhodni Evropi, nemška združitev, zalivske vojne in dogodki v Sovjetski zvezi (Meier 1996, 163). V zvezi s tem mednarodna skupnost ni bila naklonjena razpadu nekdanje Jugoslavije. Kljub temu je Slovenija nadaljevala svoj osamosvojitveni proces. Po uradno razglašeni samostojnosti in pridobitvi priznanja mednarodne skupnosti se je začel proces rešitve vprašanja nasledstva med nekdanjimi republikami Jugoslavije. Poleg tega sta se Slovenija in Hrvaška morali posvetiti ureditvi njunega mejnega vprašanja. Kot že omenjeno, je potrebno po eni strani doseči sporazum glede meje na kopnem, po drugi pa določiti popolnoma novo mejo na morju. V tem magistrskem delu so kronološko povzeti vsi poskusi in naporji za razrešitev mejnega spora od leta 1991 do danes ter sredstva mirnega reševanja sporov, ki sta jih državi skozi leta uporabili v upanju na rešitev mejnega vprašanja. Poudarek je na obdobju po sprejetju arbitražnega sporazuma. Po letnih neuspešnih pogajanj, posredovanj v upanju po rešitvi mejnega vprašanja med Slovenijo in Hrvaško so parlamentarne stranke obeh držav leta 2007 podprle idejo o uporabi arbitraže. V mesecu novembru leta 2009 sta takratni predsednik slovenske vlade, Borut Pahor, in takratna predsednica hrvaške vlade, Jadranka Kosor, v Stockholmu na Norveškem podpisala arbitražni sporazum, s katerim sta se državi dogovorili, da bo vprašanje meje na kopnem in na morju reševalo *ad hoc* arbitražno sodišče. Pozneje istega meseca je Hrvaški sabor sprejel arbitražni sporazum o načinu reševanja spora o meji s Slovenijo z dvotretjinsko večino. Sporazum je podprlo 129 poslancev, nasprotovalo pa mu je šest (STA 2017b). V Sloveniji se je referendum o podpori arbitražnemu sporazumu udeležilo 42,3 odstotkov volilnih upravičencev. Podporo sporazumu je izkazalo 51,5 odstotkov volivcev, nasprotovalo pa je 48,5 odstotkov volivcev (STA 2017c). Arbitražni sporazum med Slovenijo in Hrvaško je stopil v veljavo 29. novembra 2010 po izmenjavi diplomatskih not (Sancin 2010, 100). Odločitev je pozdravila tako evropska kot tudi širša mednarodna skupnost. Začel se je postopek reševanja spora pred arbitražnim sodiščem. O sestavi in postopku arbitražnega sodišča sta se državi sporazumeli v samem arbitražnem sporazumu. Določili sta, da bo arbitražno sodišče pri svojem delu uporabljalo Izbirna pravila Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama. V zaključnem delu magistrskega dela je poudarek na analizi arbitražnega postopka. Arbitražno sodišče je obe stranki v sporu obvestilo o nameri, da bo končno razsodbo prineslo predvidoma v konec leta 2015. Nekaj dni za tem je javnosti izbruhnila prisluškovalna afera. Mediji na Hrvaškem in v Srbiji so objavili prepis in zvočne posnetke telefonskih pogovorov med slovensko agentko in slovenskim arbitrom (Vlada RS 2017b). Zaradi tega je Hrvaška naznanila enostranski odstop od mednarodno veljavnega sporazuma. V zvezi z nastalo situacijo je arbitražno sodišče izdalo

vmesno razsodno. Ugotovilo je, da je Slovenija kršila arbitražni sporazum, vendar pa kršitve niso takšne narave, da bi utemeljile zahtevo Hrvaške po odstopu od sporazuma. Prav tako nimajo vpliva na nepristranskost ter neodvisnost sodišča za nadaljevanje postopka in sprejetje končne razsodbe. V zvezi s tem se postopek pred arbitražnim sodiščem nadaljuje, Hrvaška pa vse od najave svojega odstopa aktivno ne sodeluje v postopku.

Cilj magistrskega dela je preučiti učinkovitost postopka arbitraže na primeru mejnega spora med Slovenijo in Hrvaško ter oceniti nepristranskost, legitimnost in kredibilnost arbitražnega sodišča. V teku postopka sprejemanja odločitve sodišča je namreč prišlo do zapletov, ko želi ena izmed strank v sporu odstopiti od mednarodno veljavnega sporazuma. Na podlagi relevantnih virov delo analizira odgovor na vprašanje, ali je enostranski odstop Hrvaške od arbitražnega sporazuma v skladu s pravili arbitražnega sodišča.

Odgovor na vprašanje je analiziran na podlagi poteka arbitražnega postopka, izdane vmesne razsodbe arbitražnega sodišča in Izbirnih pravil Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama. Gre predvsem za tista določila, ki predvidevajo možnost odstopa stranke v sporu od sporazuma, in tista, ki to onemogočajo. V zvezi s tem se ugotavlja pravna podlaga enostranskega odstopa Hrvaške od arbitražnega sporazuma.

Pri tem je uporabljena zgodovinskorazvojna analiza, ki bo v pomoč tako pri analizi začetka in razvoja dogodkov obravnavanega spora kot tudi pri analizi drugih vzporednih zgodovinskih dejstev. Zgodovinskorazvojna analiza temelji povečini na opisni metodi, ki omogoča lažje razumevanje ravnanj in odločanja dveh suverenih držav v primeru reševanja mejnega vprašanja. Konkretno je v delu predstavljen zgodovinski vpogled statusa Slovenije in Hrvaške v času nekdanje Jugoslavije, razvoj njunega odnosa po osamosvojitvi na področju mejnega vprašanja in poskusi reševanja mejnega spora. Za lažje razumevanje dejstev je uporabljena tudi interpretacija obstoječih primarnih in sekundarnih virov. Z uporabo konceptualne analize se delo osredotoča na določen pojem, pomen in njegovo rabo v dani situaciji.

2 VSEBINSKI VIDIK PROBLEMATIKE REŠEVANJA MEJNEGA SPORA

V obdobju neposredno pred osamosvojitvijo je bila Slovenija ena izmed republik nekdanje Socialistične federacije republike Jugoslavije (SFRJ). V tej vlogi so njen teritorij določevale tri zunanje meje, in sicer z Italijo, Avstrijo in Madžarsko, ter ena notranja meja s Hrvaško. Ob razglasitvi samostojnosti je Slovenija pri določanju svojih mej na kopnem v Temeljni ustanovni listini o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ki je bila sprejeta 25. junija 1991, v drugi točki določila, da so mednarodno priznane državne meje tudi meje nekdanjih republik SFRJ (TULSNRS 1991). V nasprotju s tem pa je treba mejo na morju med Slovenijo in Hrvaško določiti povsem na novo (Celar 2002, 169). Kljub temu, da se v delu ne ukvarjamo z analizo tehnične problematike določitve meje med Slovenijo in Hrvaško, so za lažje razumevanje v nadaljevanju izpostavljena glavna izhodišča delimitacije meje na kopnem in določitve meje na morju.

2.1 Delimitacija meje na kopnem

Pri delimitaciji¹ oziroma razmejitvi meje na kopnem je glavno vodilo načelo nedotakljivosti mej, ki je zapisano v sklepni listini Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE), sprejeti 1. avgusta 1975 v Helsinkih. Središče sklepne listine je Deklaracija o načelih v odnosih med sodelujočimi državami. V tretjem načelu je določeno, da se meje lahko spreminja skladno z mednarodnim pravom, sporazumno in po mirni poti. To načelo t. i. teritorialnega *statusa quo* sta Slovenija in Hrvaška potrdili v svojih osamosvojitvenih dokumentih (Celar 2002, 168).

V nekdanji Jugoslaviji ni veljal noben zvezni predpis, ki bi opredeljeval kriterije za razmejitev med republikami na kopnem. Na poti v osamosvojitve je znana Badinterjeva komisija, o kateri bo več govora pozneje, v svojem Mnenju številka 3, ki obravnava vprašanje statusa notranjih mej, zapisala, da bodo medrepubliške meje, ki so veljale v času SFRJ, dobile značaj mej pod zaščito mednarodnega prava. Do tega so prišli na podlagi spoštovanja ozemeljskega *statusa quo* in načela *uti possidetis*² (Celar 2002, 168).

¹ Delimitacija (razmejitev) neke meje ima bistvo v njeni definiciji, medtem ko je demarkacija meje, ki predvideva predhodno delimitacijo, določitev meje na terenu (Sodba Meddržavnega sodišča v primeru Kamerun proti Nigeriji v Degan 2011, 562).

² V primerih teritorialnih sprememb, ki nastanejo v primeru sukcesije držav, se uporablja načelo *uti possidetis*. To pomeni, da če med državami naslednicami ni drugačnega sporazuma, med temi teritorialnimi območji, ki so razglasila neodvisnost, mejarazmejitve, ki je veljala na dan razglasitve sukcesije, postane po mednarodnem pravu njihova državna meja (Degan 2011, 556).

2.2 Določitev meje na morju

Po razpadu Jugoslavije je bilo treba določiti nove meje na območju Jadranskega morja med nekdanjimi republikami. Ustavni red nekdanje skupne države namreč ni imel mej med republikami na morju, režim na morju je bil urejen enotno z zvezno pomorsko zakonodajo. V zvezi s tem se je na podlagi običajnega mednarodnega prava, ki je določeno v Dunajski konvenciji o nasledstvu držav glede mednarodnih pogodb iz leta 1978, obdržala razmejitev Jadranskega morja, ki je določena v Osimski pogodbi, sklenjeni med nekdanjo SFRJ in Republiko Italijo 10. novembra 1975. Glede na to sta Slovenija in Hrvaška nasledili mejo na morju z Italijo. Bolj problematična pa je razmejitev meje na morju po razglasitvi neodvisnosti novih obalnih držav, Slovenije in Hrvaške (Celar 2002, 169).

3 POGAJALSKA IZHODIŠČA PRI DOLOČITVI MEJE NA KOPNEM IN MORJU

3.1 Pogajalska izhodišča Slovenije pri določitvi meje na kopnem

Pri določitvi meje na kopnem ostaja temelj v ohranitvi *statusa quo*, ki je veljal na dan osamosvojitve, 25. junija 1991. V zvezi s tem obstoj meje med državama, ki poteka po meji med nekdanjima republikama nekdanje Jugoslavije, ni sporen (Pogačnik 1996, 74).

Sporni ostajajo kriteriji in metode, po katerih bo določena razmejitev obstoječe meje na terenu in njen dejanski potek v naravi, na nekaterih odsekih. Slovenija se zato zavzema za kriterij katarskih mej kot temelj delimitacije na celotni dolžini meje (Pogačnik 1996, 74).

3.2 Pogajalska izhodišča Slovenije pri določitvi meje na morju

Kot je zapisala v Memorandumu Republike Slovenije o Piranskem zalivu iz leta 1993, Slovenija zagovarja ohranitev teritorialne celovitosti Piranskega zaliva pod slovensko suverenostjo in jurisdikcijo ter se zavzema za izhod na odprto morje v skladu z mednarodnim pravom in upoštevajoč specifično situacijo Slovenije (Pogačnik 1996, 74). To utemeljuje z dejstvom, da je Piranski zaliv primer *sui generis*, ki narekuje upoštevanje zgodovinskih in drugih posebnih okoliščin ter odločno zavrača uporabo kriterija sredinske črte. Pri opiranju na institut zgodovinskega naslova ali na posebne okoliščine se lahko pri razmejevanju teritorialnega morja uporablja za določitev drugačne meje, kot je črta ekvidistance. Sredinska črta bi bila tako glede na prepričanje slovenske strani neupravičena in popolnoma v nasprotju z dejanskim stanjem v Piranskem zalivu. Tu je Slovenija izvrševala jurisdikcijo in oblast že v nekdanji Jugoslaviji, takšno pa je bilo zatečeno stanje tudi na dan razglasitve samostojnosti 25. junija 1991 (Zgonec - Roželj 2003, 594).

Slovenija je mnenja, da je treba mejo med Slovenijo in Hrvaško določiti tako, da bi se teritorialno morje Slovenije v skladu z načelom pravičnosti vsaj na ozkem delu stikalo z odprtim morjem v Jadranu (Zgonec - Roželj 2003, 595). V Memorandumu o Piranskem zalivu je Slovenija na podlagi Konvencije Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu iz leta 1982³ utemeljila svoj položaj s pojmom geografsko prikrajšane države, saj se je po osamosvojitvi zaradi svoje kratke obale in njene vbočene oblike znašla v položaju brez izhoda

³ Konvencija Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu, 70. člen, 2. odstavek.

na odprto morje (Pogačnik 1996, 75). S pravico do teritorialnega izhoda na odprto morje bi bilo Sloveniji onemogočeno nemoteno izvrševanje pravice svobode ribolova na odprtem delu Jadranskega morja. Poleg tega bi imela možnost izvajanja pravice do samostojnega komuniciranja s preostalim svetom (Zgonec - Roželj 2003, 595).

3.3 Pogajalska izhodišča Hrvaške pri določitvi meje na kopnem

Hrvaška pri določitvi kriterijev razmejitve nasprotno od Slovenije zagovarja predvsem kriterij naravnih meja (Pogačnik 1996, 74).

3.4 Pogajalska izhodišča Hrvaške pri določitvi meje na morju

Hrvaška v svojih pogajalskih izhodiščih zagovarja načelo *ipso iure* pravice vsake obalne države do svojega teritorialnega morja. Po njenih prepričanjih naj bi se suverenost vsake države obsegala območje na kopnem in notranje morske vode ter tudi pas morja ob njenih obalah, t.i. teritorialno morje. Zato zavrača, da bi ji bilo to odvzeto pred njeno obalo v Piranskem zalivu. V primeru odsotnosti soglasnega sporazuma je Hrvaška prepričana, da nobena od držav ni upravičena, da razširi svojo mejo čez črto sredine. Glede na to Hrvaška zagovarja uporabo metode ekvidistance (Zgonec - Roželj 2003, 594–5).

4 SREDSTVA MIRNEGA REŠEVANJA SPOROV

Z razglasitvijo samostojnosti in neodvisnosti sta Slovenija in Hrvaška dobili status subjekta mednarodnega prava. Na podlagi sprejetih mednarodnih zavez imata tako določene obveznosti glede reševanja svojega mejnega spora. Subjekti mednarodnega prava znotraj dinamične mednarodne skupnosti vzpostavljajo medsebojne odnose na različnih področjih. Kljub temu da je vzpostavljanje odnosov pozitivno in nemalokrat koristno za subjekte, lahko po drugi strani terja možnost razlike v mnenjih, pogledih in interesih o skupnih ciljih. Te razlike pa lahko vodijo v spor.

Pojem mednarodnega spora, ki ga je oblikovalo nekdanje Stalno meddržavno sodišče v sodbi na primeru *Mavromantis* iz leta 1924, prevzelo pa ga je tudi sedanje Meddržavno sodišče, opredeljuje mednarodni spor kot »nestrinjanje glede pravnega ali dejanskega stanja, nasprotovanje pravnih pogledov ali interesov med strankami v sporu«⁴ (Conforti 2005, 404–5). Podobno opredeljuje spor *Merrils*, ki ga definira kot specifično nestrinjanje glede nekega dejstva, pravnega ali političnega vprašanja, pri katerem trditev ali zahteva ena strani naleti na zavrnitev, protizahtevo ali zanikanje druge strani (Merrils 1991, 1).

Pri obravnavi mejne problematike med Slovenijo in Hrvaško lahko sklenemo, da gre za mednarodni spor med dvema suverenima državama, ki se nanaša na problematiko razmejitve in določitve meje ter zajema dejanska kot tudi pravna vprašanja (Pogačnik 1996, 76).

Za reševanje nastalih sporov določa mednarodno pravo subjektom mednarodne skupnosti določene obveznosti, po katerih se morajo ravnati na poti do iskanja primerne rešitve:

- Ustanovna listina Organizacije Združenih narodov nalaga državam članicam splošno dolžnost, da svoje spore rešujejo z uporabo sredstev za mirno reševanje sporov na tak način, da se ne ogrožata mednarodni mir in varnost ter pravičnost;⁵
- obče običajno mednarodno pravo določa načelo svobodne izbire primernih načinov reševanja sporov. Ta pravica pripada vsaki stranki v vsakem sporu;
- v zvezi z zgornjim obče običajno mednarodno pravo ne vsiljuje državam nobenih postopkov za reševanje spora, ki bi bili obvezujoči brez njihovega predhodnega

⁴ Sodba v primeru *Mavromantis* (PICJ, Series A, No. 2, str. 11).

⁵ UL OZN, 2. člen, 3. odstavek.

soglasja, niti jih ne obvezuje k dokončni rešitvi njihovih sporov. Ne glede na to pa se države pri reševanju sporov ne smejo zateči k uporabi ali grožnji s silo;⁶

- države lahko svoje spore rešijo tudi na način, da se vsaka stranka v sporu odreče nekaterim subjektivnim pravicam v korist druge stranke z namenom doseganja sporazuma. Pri tem se morajo upoštevati imperativne norme občega običajnega prava (*jus cogens*), prav tako pa mora sporazum vsebovati vsa potrebna določila, ki preprečujejo morebitno ničelnost (Degan 2011, 706).

V strokovni literaturi in tudi v sporazumih med državami pogosto opazimo delitev sporov na pravne in politične (ali nepravne). Pri tem ne gre za strogo delitev pojmov. Prvi poskusi delitve so želeli uvesti povečano uporabo sredstva pravno obvezujoče arbitraže za spore pravne narave. Ampak ta cilj še danes ni uresničen. Pojem pravnega spora lahko razumemo na več načinov. Glede na objektivne vidike pojma bi med pravne spore lahko uvrstili vse spore, ki se lahko rešijo z uporabo mednarodnega prava. Po drugi strani pa lahko za pravne spore označimo tudi spore, za katere države želijo, da se rešijo z uporabo mednarodnega prava (subjektivni vidik). Glede na zgodovino nastanka pojma pravnega spora lahko povzamemo, da je v praksi bolj pogosta uporaba subjektivnega kriterija pri določanju te vrste sporov (Andrassy 1978, 490–1). Še najbolj natančno in splošno sprejeto opredelitev pravnih sporov ponuja Statut Meddržavnega sodišča, v katerem je navedeno, da se pravni spor nanaša na štiri vrste kriterijev:

- razlago kakšne pogodbe;
- katerokoli vprašanje mednarodnega prava;
- obstoj kakšnega dejstva, ki bi pomenilo, če se ugotovi, kršitev kakšne meddržavne obveznosti;
- naravo ali obseg odškodnine, ki se mora dati za kršitev kakšne mednarodne obveznosti.⁷

Glede na to so politični ali nepravni spori tisti, ki nimajo pravne narave (Degan 2011, 707).

Kot že omenjeno, določa sodobna mednarodnopravna ureditev uporabo mirnih sredstev reševanja sporov in prepoveduje uporabo sile za urejanje nesporazumov med subjekti mednarodnega prava (Türk 2007, 467). Poleg tega pa sredstva mirnega reševanja sporov

⁶ UL OZN, 2. člen, 4. odstavek.

⁷ Statut Meddržavnega sodišča, 36. člen, 2. odstavek.

spadajo med pomembna sredstva zunanje politike, ki jih država lahko uporabi pri uresničevanju svojih interesov (Petrič 2010, 400).

Izbira sredstva za mirno reševanje nastalega spora med subjekti mednarodnega prava je odvisna od sporazuma med strankami v sporu (Türk 2007, 469). V zvezi s tem gre izpostaviti, da medtem ko je prepoved uporabe sile urejena na podlagi mednarodnopravno obvezujoče norme (*ius cogens*), je dolžnost mirnega reševanja sporov utemeljena na sporazumu med subjekti mednarodnega prava, da bodo spor rešili z uporabo sredstev mirnega reševanja sporov (Pogačnik 2010, 49).

Ne glede na to je področje mirnega reševanja mednarodnih sporov eno izmed zelo pomembnih vsebinskih področij mednarodnega prava in dokazuje njegovo učinkovito uporabo. Sestavljeno je iz pravnih norm, ki subjektom mednarodnega prava dopuščajo manevrski prostor in sodelovanje v postopkih, pri metodah dela in ne nazadnje pri izbiri sredstev mirnega reševanja sporov (Pogačnik 2010, 46).

Glede izbire sredstev si morajo subjekti mednarodnega prava na podlagi prvega odstavka 33. člena UL OZN prizadevati, da spor rešijo z enim izmed naslednjih sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov: »s pogajanjem, z anketo, s posredovanjem, s spravo, z razsodništvom, s sodno rešitvijo, z obračanjem na regionalne ustanove ali regionalne dogovore, ali pa z drugimi mirnimi sredstvi po njihovi lastni izbiri« (UL OZN, 33. člen, 1. odstavek).

Subjekti mednarodnega prava sporazumno izberejo tisto sredstvo, ki je glede na spor najbolj primerno za mirno razrešitev. V primeru neuspeha pri uporabi enega sredstva lahko subjekti nadalje izbirajo med drugimi razpoložljivimi sredstvi mirnega reševanja sporov. Navadno je izbira sredstva odvisna od narave spora. V zvezi s tem delimo sredstva mirnega reševanja sporov na diplomatska in pravna (Pogačnik 2010, 51).

4.1 Diplomatska sredstva mirnega reševanja sporov

Glavni namen diplomatskih sredstev mirnega reševanja sporov je olajšati doseganje soglasja med strankami v sporu. Diplomatska sredstva sama po sebi nimajo pravno obvezujoče narave. Kljub temu pa lahko uspešen rezultat vodi v sprejem mednarodnopravno obvezujočega

dokumenta. Cilj diplomatskih sredstev je torej doseči soglasje med strankami v sporu glede spora, ne odločajo pa o tem, kdo je imel prav in kdo ne (Conforti 2005, 421).

4.1.1 Pogajanja

Pogajanja so navadno prvo sredstvo mirnega reševanja spora, za katero se stranke v sporu odločijo (Pogačnik 2000, 666). Glede na druga sredstva mirnega reševanja sporov so pogajanja splošno sprejemljiva. Glavni značilnosti sta fleksibilnost in učinkovitost pogajanj. Uporabi se jih lahko pri več vrstah sporov ne glede na to, ali so politične, pravne ali tehnične narave. To pa zato, ker za razliko od drugih sredstev mirnega reševanja sporov iz 33. člena UL OZN, vključujejo samo države, ki so stranke v sporu. Te lahko opazujejo vse faze postopka, od začetka do konca, ter jih lahko izpeljejo na sebi najbolj ustrezen način (United Nations 1992, 9).

Pogajanja se začnejo, ko ena izmed strani prepozna obstoj spora, povabi drugo stran k pogajanjem za njegovo razrešitev in ko druga stran sprejme takšno vabilo (United Nations 1992, 10). Začetek pogajanj kot tudi začetek postopkov z uporabo drugih sredstev mirnega reševanja sporov, je torej odvisen od volje strank v sporu. Slednje naj bi se pogajale s pozitivnim odnosom in v dobri veri (*bona fide*) (Pogačnik 2000, 666). Zgodi se namreč lahko, da povabljen stranka ne prepozna razloga oziroma spora, o katerem naj bi potekla pogajanja (United Nations 1992, 10).

Pri pogajanjih sta prisotni obe ali več pogajalskih strani. Tako imajo lahko stranke v sporu po eni strani boljši nadzor nad potekom pogajanj, po drugi strani pa to izključuje možnost nepredvidljive odločitve tretje strani (Pogačnik 2000, 666).

Glede na število strank, ki sodelujejo v pogajanjih ločimo bilateralna, multilateralna in kolektivna pogajanja:

- *bilateralna pogajanja* potekajo med za to imenovanimi predstavniki ali delegacijami. Potekajo neposredno, v ustni obliki, lahko pa tudi v pisni obliki oziroma z razvojem tehnologije tudi s pomočjo drugih komunikacijskih orodij. Pogajalci so v tem primeru večinoma ministri za zunanje zadeve strank v sporu, obstajajo pa tudi primeri, ko vodje držav oziroma vlad nastopijo le v začetni ali v končni fazi pogajanj, vmes pa jih zastopajo relevantni strokovnjaki;

- v primeru, ko je v sporu prisotnih več strank, potekajo *multilateralna pogajanja*, in sicer največkrat kar v obliki mednarodne konference;
- *kolektivna pogajanja* potekajo večinoma med državami v okviru mednarodnih organizacij. V zvezi s tem ima pomembno vlogo pri predstavljanju mnenj države tudi stalna diplomatska predstavništva (United Nations 1992, 13–14).

Na časovno trajanje pogajanj vplivajo različni dejavniki. Odvisno je od zapletenosti predmeta in lastnosti spora ter predvsem od volje strank v sporu. Nekatere mednarodne pogodbe predvidevajo rok, koliko časa naj bi se stranke o sporu pogajale, po tem roku pa je navadno predvidena možnost izbire drugih sredstev mirnega reševanja sporov (Pogačnik 2000, 667). Postopek se lahko zaključi v nekaj dneh ali pa traja več desetletij (United Nations 1992, 15).

Pogajanja so eno izmed najbolj pogosto uporabljenih sredstev mirnega reševanja sporov. Ne predvidevajo pravno obvezujoče rešitve, zgodi pa se lahko, da je rezultat uspešnih pogajanj mednarodna pogodba, ki je pravno obvezujoča (Pogačnik 2000, 667). V primeru, ko so pogajanja uspešna, so navadno zapisana v določeni vrsti dokumenta, bodisi sporazumu, skupni izjavi ali izjavi za javnost v zvezi z doseženim sporazumom. Če pogajanja niso uspešna, lahko stranke v sporu nedoločeno odložijo pogajanja (*adjourn sine die*) (United Nations 1992, 21). V tej fazi imajo stranke še vedno na voljo izbiro med drugimi sredstvi mirnega reševanja sporov.

4.1.2 Posredovanje

Glavna značilnost posredovanja kot sredstva za mirno reševanje sporov je prisotnost tretje strani. Medtem ko UL OZN nadalje ne opredeljuje posredovanja, pa lahko v literaturi velikokrat zasledimo delitev postopka posredovanja na mediacijo in dobre usluge.

Stranke v sporu se odločijo za posredovanje v primerih, ko med njimi ni mogoča neposredna komunikacija. Namen tako mediacije kot dobrih uslug je pomagati strankam, da najdejo primerno rešitev spora. Bistvena razlika med njima je predvsem v naravi in stopnji angažiranosti tretje strani (Pogačnik 2000, 668).

Tako kot pri drugih sredstvih je tudi pri posredovanju pomembna volja strank v sporu. Postopek lahko predlaga tretja stran, in sicer tako, da ponudi dobre usluge. Slednje morajo

sprejeti vse stranke v sporu. Druga možnost je, da stranke v sporu sporazumno povabijo tretjo stran, da posreduje pri reševanju spora (Degan 2011, 712).

Tretja stran je lahko država, skupina držav, posameznik ali organ organizacije. Zelo pomembna dejavnika pri uporabi sredstev mediacije in dobrih uslug sta zaupanje in avtoriteta tretje strani (Pogačnik 2000, 669).

Mediacija

Pri mediaciji ima tretja stran oziroma posrednik aktivno vlogo, kar pomeni, da neposredno sodeluje v pogajanjih med strankami v sporu in ponuja lastne predloge za rešitev. Glavne naloge tretje strani v tem primeru so: vzpostavljanje komunikacije med strankami v sporu, razjasnjevanje zadev, pripravljane vsebinskih predlogov, iskanje skupnih točk, snovanje sporazumov in podobno. Predlogi niso zavezujoči za stranke v sporu in so večinoma podani v obliki priporočil. Uspešnost in trajanje mediacije sta odvisna od tega, v kolikšni meri stranke v sporu sprejmejo predloge tretje strani (Pogačnik 2000, 668–9).

Dobre usluge (*good offices*)

Glavna naloga tretje strani pri nudenju dobrih uslug je vzpostavljanje komunikacije med strankama v sporu. Cilj dobrih uslug je pripraviti stranke v sporu, da se začnejo pogajati o sporu (Pogačnik 2000, 668). V praksi se dobre usluge velikokrat zamenjuje s posredovanjem. Pomembna razlika je v tem, da se tretja stran, ki nudi dobre usluge, ne bi smela mešati v predmet spora, medtem ko posrednik sodeluje s svojimi predlogi (Degan 2011, 711). Usluge potekajo v obliki neformalnih sestankov tretje strani s strankami v sporu ločeno, včasih pomaga že posredovanje sporočil ali informacij. Vloga tretje strani je, da neposredno posreduje stališča ene stranke drugi. Pri tem mora ostati nevtralna, predvsem pa ne sme vsiljevati svoje volje. Dobre usluge so uspešne, ko privedejo do neposrednih pogajanj med strankami v sporu (Pogačnik 2000, 668). Prednost dobrih uslug je odsotnost kakršnih koli pravil postopka. Lahko se opravljajo javno ali v popolni tajnosti. Navadno so sprejemljive tudi za tiste stranke, ki se jim upira ideja o vmešavanju tretje strani v spor (Degan 2011, 711).

4.1.3 Anketa (preiskava)

Anketa je kot sredstvo mirnega reševanja sporov posebej primerna za spore, ki zahtevajo ugotavljanje dejstev (Türk 2007, 475). Uporablja se takrat, ko obstaja razlika v mnenju strank v sporu glede dejanskega spora (Pogačnik 2000, 670). Tretja stran ima nalogo, da ugotovi, kakšna so dejstva predmeta spora in da na posredni način pomaga do rešitve (Türk 2007, 475). V tem smislu tudi zmanjšuje napetosti in preprečuje, da bi se spor še bolj razširil (Pogačnik 2010, 37).

Za ugotavljanje dejstev je zadolžena anketna komisija. Njene metode dela so odvisne od pooblastil, ki ji jih dodelijo države s soglasjem. Anketna komisija lahko zbira dokaze na različne načine, kot npr. z zasliševanjem prič in z ogledi na terenu (Pogačnik 2000, 670). Glavne naloge anketne komisije so preiskava in potrditev dejstev, ki jih nato predstavi strankam v sporu (Andrassy 1978, 496). Ugotovitve anketne komisije so osnova za nadaljnje iskanje rešitve za spor in niso zavezujoče za stranke. Glede na njene značilnosti je anketa lahko tudi del postopka drugih postopkov mirnega reševanja sporov, npr. arbitraže (Türk 2007, 475).

4.1.4 Sprava

Sprava kot eno izmed sredstev mirnega reševanja sporov vsebuje elemente tako ankete kot posredovanja (mediacije) (Pogačnik 2000, 672). Gre za postopek, pri katerem države postavijo svoj spor pred soglasno izbrano tretjo stran z namenom, da spor preišče in predloži sprejemljivo rešitev, h kateri pa se stranke predhodno niso obvezale, da jo bodo sprejele kot obvezujočo. Za razliko od posredovanja, pri katerem delujejo državni organi v imenu države, je pri spravi tretja stran organ, ki uživa podporo strank v sporu. To je lahko posameznik ali telo, sestavljeno iz pristojnih posameznikov (Andrassy 1978, 479). Tretja stran se v primeru sprave oblikuje v spravno komisijo, ki ima podobne značilnosti kot arbitraža. Ključna razlika med njima je v tem, da rezultat pravne komisije za stranke v sporu ni obvezujoč. V postopku se išče predvsem rešitve, ki so sprejemljive za obe smeri (Pogačnik 2000, 672).

Sprava se uporablja za reševanje sporov različne narave. Glede na to, da rezultat ni obvezujoč, ji v primeru neuspeha sledi izbira drugih sredstev mirnega reševanja sporov, večinoma tistih s

pravno naravo (arbitraža, sodna pot). Postopek sprave se sproži na podlagi soglasja obeh strank, dovolj pa je tudi pobuda le ene strani (Pogačnik 2000, 673).

4.2 Pravna sredstva mirnega reševanja sporov

Najpomembnejša značilnost pravnih sredstev je njihova pravno obvezujoča narava. Med pravna sredstva mirnega reševanja sporov sodita arbitraža in iskanje rešitev po sodni poti.

4.2.1 Arbitraža

Arbitraža je eno izmed najstarejših pravnih sredstev za mirno reševanje sporov med strankami. Uporabljena je bila za reševanje sporov najprej med grškimi mestnimi državami (polisi), kasneje v srednjem veku pa tudi med italijanskimi mestnimi državami (Türk 2007, 478). Glavna značilnost arbitraže je njena pravna narava, to pomeni, da se sprejema odločitev o sporu z uporabo in temeljem v pravu. V zvezi s tem je odločitev arbitraže dokončna in za stranke v sporu tudi obvezujoča.

Za razliko od sodnega reševanja sporov imajo stranke v sporu pri arbitražnem postopku reševanja sporov precej avtonomnosti. To velja posebej v primeru t. i. *ad hoc*⁸ arbitraže (Pogačnik 2010, 53).

Pogačnik (2010, 54–55) navaja, da lahko stranke v sporu, ki se soglasno odločijo, da bodo spor reševale z arbitražo, to izrazijo na tri načine:

- s *sporazumom o arbitraži*: sporazum se sprejme za reševanje že spora, ki že obstaja. Gre za mednarodno pogodbo, ki je sklenjena na podlagi partikularnega pogodbenega prava, ki ga morajo upoštevati tako stranke v sporu kot tudi arbitražno sodišče. Vsebina sporazuma je odvisna od primera do primera in volje strank v sporu. Kljub temu pa obstajajo minimalna pravila vsebine, ki narekujejo bolj učinkovito delo sodišča;
- z *arbitražno oziroma kompromisno klavzulo*: ta določa pravila za bodoče spore. Navadno gre za klavzulo v mednarodni pogodbi, ki predvideva arbitražo kot sredstvo za reševanje morebitnih sporov v prihodnosti;

⁸ Posebej za ta primer, v ta namen (SSKJ).

- z dvo- ali večstransko mednarodno pogodbo: pogodba je v celoti posvečena vprašanju mirnega reševanja sporov. Stranke se vnaprej dogovorijo o reševanju morebitnih bodočih sporov s pomočjo arbitraže. Za razliko od arbitražne klavzule gre v tem primeru za ločeno, avtonomno pogodbo.

Arbitraža ni pristojna samo za reševanje sporov med državami, temveč tudi za spore med drugimi subjekti mednarodnega prava, npr. med mednarodnimi organizacijami (Pogačnik 2010, 57).

Tretja stran je v primeru arbitraže nepristranski organ, ki opravlja arbitražno funkcijo in je izbran na podlagi soglasja strank v sporu. Sestava organa je prav tako odvisna od dogovora strank v sporu. Tretja stran je lahko ena oseba (arbitr) ali pa arbitražna komisija, sestavljena iz lihega števila arbitrov. V zvezi s tem lahko stranke v sporu za sodelovanje v arbitražni komisiji izberejo arbitre iz že sestavljenega seznama ali pa imenujejo svoje arbitre (Pogačnik 2010, 58).

Pravila, po katerih se odvija arbitražni postopek (*rules of procedure*), lahko stranke v sporu določijo že v sporazumu. Če se stranke ne morejo dogovoriti glede pravil postopka, jih določijo izbrani arbitri (Pogačnik 2010, 59).

Stranke v sporu lahko v sporazumu določijo tudi uporabo materialnega prava. V primeru dvoma se uporablja pozitivno mednarodno pravo. Na podlagi za to določenega pooblastila strank lahko arbitraža odloča tudi po načelu distributivne pravičnosti (*ex aequo et bono*) (Pogačnik 2010, 59).

Arbitražni postopek omogoča, da so države v sporu zastopane s posebnimi agenti, ki imajo podporo svetovalcev in osebja. Navadno se postopek deli na pisni in ustni del. S pooblastilom strank v sporu lahko arbitraža opravlja tudi preiskavo oziroma obiske na terenu (Pogačnik 2010, 59–60).

Stroške arbitražnega postopka krijejo stranke v sporu same, administrativni stroški sodišča pa se enakomerno razdelijo med vse stranke v sporu (Pogačnik 2010, 60).

Postopek arbitraže se zaključi z izdajo razsodbe (*award*), ki je sestavljena iz razglasitve in obrazložitve. Razsodba je sprejeta z večino glasov arbitrov, ki jo morajo tudi podpisati. Arbitri, ki se z odločitvijo ne strinjajo, imajo običajno možnost podati ločeno mnenje (Pogačnik 2010, 60).

Pogačnik (2010, 60–61) v svoji analizi izpostavlja vprašanje učinkovitosti arbitražne razsodbe, torej njen učinek. Namreč, razsodba je pravno obvezujoča in dokončna, edina razlika v primerjavi s sodno odločitvijo je njena izvršljivost. Pojasnimo: njen pravno obvezujoči element izhaja iz sporazuma o arbitraži, ki je bil sklenjen med strankami v sporu. Gre za mednarodno pogodbo, ki pogojuje mednarodnopravno načelo izpolnjevanja pogodbenih zavez v dobri veri (*pacta sunt servanda*). Razsodba je dokončna, kar pomeni, da se arbitražni postopek po njenem sprejetju nepreklicno zaključi. To pa ne pomeni, da stranke v sporu nimajo na voljo drugih sredstev, da bi vplivale na izdano razsodbo. Stranke lahko od sodišča zahtevajo razlago razsodbe, če se z njo ne strinjajo. Na podlagi mednarodnega prava imajo stranke v sporu tudi možnost izpodbijanja arbitražne razsodbe, če menijo, da je sodišče prekoračilo pooblastila oziroma da so bile zagrešene bistvene napake pri ugotavljanju dejstev ali uporabi prava. Poleg tega pa pozna arbitražna praksa tudi možnost revizije, ki se uporabi v primeru, da so se pojavile nove okoliščine, ki bi lahko vplivale na razsodbo, če bi se takrat pojavile.

Bolj konkretno bo arbitraža analizirana na podlagi sporazuma med Slovenijo in Hrvaško v nadaljevanju dela.

4.2.2 Meddržavno sodišče

V praksi je Meddržavno sodišče znano kot glavni sodni organ OZN. Vendar zametki sodišča segajo v čas pred ustanovitvijo OZN. Mednarodna skupnost si je prizadevala ustanoviti sodni organ, ki bi odločal v sporih med državami. Tako je bilo leta 1899 s Haaško konvencijo o mirnem reševanju sporov ustanovljeno Stalno arbitražno sodišče, ki obstaja še danes. Posebnost tega sodišča je, da pravzaprav ni stalna ustanova. Sestavljeno je iz panel arbitrov. Vsaka država pogodbenica Haaške konvencije imenuje do štiri arbitre. Arbitražno sodišče ima tudi urad, ki deluje pod vodstvom generalnega sekretarja, ter stalni administrativni svet, katerega člani so veleposlaniki držav pogodbenic, ki so akreditirani v Haagu, vodi pa ga minister za zunanje zadeve Nizozemske (Türk 2007, 479–80).

Po koncu prve svetovne vojne je v okviru pakta Društva narodov nastalo Stalno meddržavno sodišče, ki je bilo ustanovljeno leta 1920. Sodišče je bilo avtonomna ustanova, torej ni bilo organ Društva narodov. Njegov sedež je bil v Haagu. Delovalo je do nemške okupacije Nizozemske leta 1940 (Türk 2007, 483).

Po koncu druge svetovne vojne, natančneje z ustanovitvijo OZN, je bilo vzpostavljeno Meddržavno sodišče kot glavni organ te organizacije. Skoraj v celoti je prevzelo statut Stalnega arbitražnega sodišča, sedež v Haagu in sodno prakso. Delo Meddržavnega sodišča temelji na mednarodnem pravu. Sodišče odloča o sporih med državami, ki sprejmejo njegovo pristojnost, to so tako države članice OZN kot druge države. Pravila postopka in odločanja so določena v statutu Meddržavnega sodišča (Türk 2007, 483).

Sodišče je sestavljeno iz petnajstih sodnikov, ki so izvoljeni za dobo devetih let z možnostjo obnove manadata. Kandidatov ne predlagajo vlade držav, ampak nacionalne skupine arbitrov Stalnega arbitražnega sodišča. Na ta način se prepreči vplivanje držav na izbor kandidatov. Sodnike volita Generalna skupščina in Varnostni svet OZN. Kandidati so izbrani na podlagi večine glasov obeh organov (Türk 2007, 485).

Kot je razvidno iz slovenskega prevoda sodišča, priznava Meddržavno sodišče kot stranke v sporu le države. Ko je spor povezan s fizičnimi ali pravnimi pravicami posameznikov, državljanov držav, ki so sprejele pristojnosti sodišča, je ta lahko predmet odločanja Meddržavnega sodišča. Vendar v tem primeru sodišče ne odloča o interesih fizične ali pravne osebe, temveč o pravici države, ki varuje pravice svojih državljanov (Türk 2007, 484).

Kot že omenjeno, je sodišče pristojno za reševanje sporov med državami pogodbenicami statuta, torej med državami članicami OZN, in drugimi državami, ki sprejmejo njegove pristojnosti. Ker OZN šteje danes že 192 držav članic, je slednje zaslediti le redko. Če že, pa obstajajo za to določeni pogoji. Podobno kot v postopku arbitraže postane Meddržavno sodišče pristojno za reševanje spora med državami, ko o tem obstaja sporazum strank v sporu. Sporazum se lahko sklene, potem ko je spor že nastal, lahko pa je, na podlagi mednarodne pogodbe, predviden za bodoče spore. Posebnost Meddržavnega sodišča je, da predvideva še en način vzpostavljanja pristojnosti za bodoče spore (Türk 2007, 487–8).

Na podlagi 36. člena Statuta je predvidena možnost, da država z enostransko izjavo prepozna pristojnosti sodišča v razmerju do držav, ki so sprejele enako obveznost, za reševanje sporov, ki se nanašajo na:

- razlago pogodbe,
- katerokoli vprašanje mednarodnega prava,
- obstoj dejstva, ki bi pomenilo, če se ugotovi, kršitev mednarodnega prava,
- naravo in obseg odškodnine, ki se mora dati za kršitev kakšne mednarodne obveznosti.⁹

Postopek pred sodiščem se deli na pisni in ustni postopek. Začne se bodisi s sprejetim sporazumom, da bo spor med državami reševalo Meddržavno sodišče, ali s tožbo, če je ugotovljena pristojnost sodišča že vnaprej. Pri svojem delu sodišče uporablja za osnovo mednarodno pravo (Türk 2007, 491–2).

Pravni viri so določeni v 38. členu Statuta, ki določa, da »sodišče, katerega naloga je odločati v skladu z mednarodnim pravom v sporih, ki se mu predložijo, uporablja:

- meddržavne dogovore, bodisi splošne bodisi posebne, s katerimi so postavljena pravila, ki jih države v sporu izrečno priznavajo,
- mednarodne običaji kot dokaz obče prakse, ki je sprejeta kot pravo,
- obča pravna načela, ki jih priznavajo civilizirani narodi,
- sodne odločbe, s pridržkom določbe 59. člena, in nauk najbolj kvalificiranih pravnih strokovnjakov različnih narodov kot pomožno sredstvo za ugotavljanje pravnih pravil.«¹⁰

Na podlagi sporazuma med strankami v sporu lahko sodišče odloča tudi brez uporabe omenjenih virov, in sicer na podlagi abstraktne pravičnosti (*ex aequo et bono*) (Türk 2007, 492).

Postopek se zaključi s sodbo na javni seji sodišča. Sodba Meddržavnega sodišča je obvezujoča samo za stranke v sporu, je dokončna in zoper njo ni možnosti pritožbe.¹¹ Izjemoma je dopuščena možnost revizije sodbe, ki jo v 61. členu predvideva Statut: »Predlog za revizijo sodbe se sme vložiti le, če je utemeljen z odkritjem kakega dejstva, ki je take

⁹ Statut Meddržavnega sodišča, 36. člen, 2. odstavek.

¹⁰ Statut meddržavnega sodišča, 38. člen, 1. odstavek.

¹¹ Statut meddržavnega sodišča, 60. člen.

narave, da bi moglo biti odločilno, ki pa pri izrekanju sodbe ni bilo znano Sodišču in tudi ne pravdni stranki, ki predlaga revizijo, vendar vselej pod pogojem, da tako neznanje ni bilo posledica malomarnosti.«¹² Postopek se lahko zaključi tudi, če stranke v sporu dosežejo sporazumno rešitev v času postopka sodišča in o tem obvestijo sodišče (Türk 2007, 493).

4.3 Reševanje mednarodnih sporov z obračanjem na regionalne ustanove ali regionalne dogovore

Na podlagi 33. člena UL OZN lahko države pogodbenice, ki se znajdejo v sporu z drugo državo pogodbenico, rešijo spor tudi s pomočjo mehanizmov, ki jih ponujajo pristojne regionalne ustanove ali regionalni dogovori.¹³

V zvezi s tem pa ni nadalje določena jasna hierarhija ali vrstni red pristojnosti med organi OZN in regionalnimi organizacijami pri reševanju t. i. lokalnih sporov (Degan 2011, 752).

Pojem »regionalni dogovori« označuje mednarodne multilateralne regionalne sporazume, ki jih uporabljajo države znotraj določene regije za urejanje medsebojnih odnosov in za reševanje morebitnih sporov. Pri tem pa ne vzpostavljajo stalnih institucij in regionalnih organizacij, ki imajo mednarodnopravno subjektiviteto. Pojem »regionalne agencije« označuje mednarodne organizacije, ki so vzpostavljene na podlagi mednarodnih pogodb in imajo za to mednarodnopravno subjektiviteto pri svojem delu, ki vključuje tudi mirno reševanje sporov (United Nations 1992, 81). Slednje imajo pri reševanju sporov med državami članicami na voljo lastne mehanizme, ki se nanašajo na pogajanja, anketo, posredovanje, spravo, arbitražo ali sodno rešitev spora. Lahko pa se uporabi tudi kombinacija omenjenih organov (United Nations 1992, 82).

4.4. Druga mima sredstva reševanja sporov

Glede na prakso mednarodnih odnosov na področju mirnega reševanja sporov lahko druga sredstva razvrstimo v tri skupine:

1. V celoti novi instituti, ki niso predelava ali kombinacija že predstavljenih sredstev mirnega reševanja sporov.

¹² Statut meddržavnega sodišča, 61. člen.

¹³ UL OZN, 33. člen.

2. Instituti, ki predstavljajo predelavo enega izmed že znanih sredstev.
3. Instituti, ki so kombinacija dveh ali več institutov, vendar jih uporablja en sam organ pri reševanju sporov (United Nations 1992, 62).

5 ODNOSI MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO PRED OSAMOSVOJITVIJO

Za lažje razumevanje mejnega spora med Slovenijo in Hrvaško se je treba ozreti malo dlje v zgodovino. Izhodišča tako Slovenije kot Hrvaške glede poteka meje na kopnem in morju se namreč nanašajo na nekatera dejstva, ki so se zgodila pred razpadom Jugoslavije in osamosvojitvijo obeh držav. Zato se zdi smotrno povzeti zgodovinsko pot, ki sta jo Slovenija in Hrvaška prehodili do osamosvojitve. Poudarek je predvsem na politični ureditvi in zgodovini oblikovanja mej najprej med nekdanjimi republikami Jugoslavije, nato pa med samostojnima državama Slovenijo in Hrvaško.

5.1 Politične ureditve nekdanje Jugoslavije

Kmalu po odhodu iz Avstro-Ogrske so se pričakovanja Slovenije in Hrvaške o enakopravnosti v novi državni ureditvi razblinila. Vidovdanska ustava, sprejeta 28. junija 1921, je v novo državno zvezo Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS) vpeljala unitarno državo. Že obstoječa mednacionalna nasprotja, predvsem med Srbi in Hrvati, je podkrepila uvedba diktature kralja Aleksandra leta 1929, do vrhunca trenj pa je prišlo med drugo svetovno vojno (Jež 1994, 10).

Prva država Slovencev, t. i. Socialistična republika Slovenija, je nastala leta 1945 po zmagi komunistov v okviru nove Jugoslavije (Meier 1996, 83). Titova povojna Jugoslavija je vprašanje nacionalizma reševala z vpeljavo »bratstva in enotnosti« v državi (Jež 1994, 10).

Nova ustava, takrat že Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ), iz leta 1974 je delovala kot pravna podlaga za delovanje Jugoslavije. Kljub številnim nenatančnostim je ta ustava s političnega vidika poskušala urediti federativni sistem v državi. Pomemben element ustave je bila nova opredelitev republik in pokrajin kot konstitutivnih prvin skupne države. Republike so bile izrecno opredeljene kot države, ki so bile samostojne in pooblašene nosilke splošne politične volje. Kljub mnogim priznanjem državnosti in suverenosti pa ustava republikam ni priznala izrecne pravice do odcepitve (Meier 1996, 22–4).

Titov sistem je navidezno deloval. Politični vodilni organ zvezne države je bilo predsedstvo SFRJ, ki je bilo sestavljeno iz enega predstavnika vsake izmed republik in pokrajin (Meier 1996, 22–3). Pomembno vlogo je imela Titova karizmatična osebnost. Sistem z institucijo

kolektivnega vodstva je bil vzpostavljen na takšen način, da bi se obdržal tudi po njegovi smrti, a ni bilo tako (Jež 1994, 18–19). Pozneje se je to razvilo v golo predstavništvo republik in pokrajin (Meier 1996, 17).

Kljub gospodarski krizi in mnogim spremembam na položajih, ki so nakazovale ponovne nacionalne ambicije (npr. prihod srbskega predstavnika Slobodana Miloševića na politično prizorišče leta 1986), je Jugoslavija leta 1988 uspela izpeljati še eno ustavno reformo. S tem je ponovno okrnila samostojnost republik: vzpostavljena je bila prednost zveznega zakona pred republiškim, zmanjšanje samostojnosti republik na področju državne uprave in pravosodja, mednarodnih odnosov, davčne politike, kreditnega sistema (Jež 1994, 56). Po koncu ukinitvi avtonomije na Kosovu leta 1989 je oblastem v Ljubljani, Zagrebu in Sarajevu postalo jasno, da pelje srbska politika do nevarnosti razpada Jugoslavije, zato je bilo pomembno razmišljati o naslednjih korakih (Meier 1996, 128).

Ob koncu osemdesetih let je Jugoslavija prešla v anarhično stanje. Novo vodstvo Srbije z Miloševićem na čelu si je sprva poskušalo podrediti Jugoslavijo s ponovno centralizacijo. Z »ulično demokracijo« - to je z organiziranimi mitingi po jugoslovanskih mestih, na katere so prihajali Srbi s Kosova in iz Srbije - so zamenjevali pokrajinska in republiška vodstva (Kosovo, Vojvodina, Črna gora) in si utrjevali oblast. Ker se je vodstvo v Sloveniji upiralo centralizaciji po načrtu srbskega vodstva, so poskušali Miloševićevi privrženci 1. decembra 1989 organizirati podoben miting tudi v Ljubljani. Slovenska oblast, Ministrstvo za notranje zadeve, ki ga je takrat vodil Tomaž Ertl, slovenska milica, Služba državne varnosti in druge službe so se z odlično organizirano akcijo temu odločno uprli (Repe 2010, 7). Vso to dogajanje je Slovenijo vse bolj približevalo k osamosvojitvenim mislim. Ljudstvo je težilo k možnosti svobodnih volitev, izstopu iz partije in uresničevanju načela o samoodločbi.

V drugi polovici leta 1990 so bile na območju današnje Slovenije že v obravnavi programske usmeritve nove slovenske vlade. Na podlagi plebiscita o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije z dne 23. decembra 1990 in amandmaja XCIX¹⁴ k Ustavi Republike Slovenije (SVZ 2017) je začela Slovenija samostojno urejati vsa razmerja, ki so skupnega pomena za državljane Slovenije (Celar 2002, 125).

¹⁴ Skupščina Republike Slovenije je 20. februarja 1991 sprejela amandma XCIX k Ustavi Republike Slovenije, ki je omogočil prenos pravic, prenesenih na organe Socialistične federativne republike Jugoslavije nazaj na Republiko Slovenijo, in razveljavil določbe, ki so urejale položaj Republike Slovenije v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji ter iz tega položaja izhajajoča razmerja. S tem je Slovenija izstopila iz pravnega reda Socialistične federativne republike Jugoslavije.

5.2 Določevanje mej v jugoslovanskih okvirih

Na podlagi različnih zgodovinskih osvajanj na območju današnje Slovenije, pa tudi na podlagi pripadnosti različnim političnim ureditvam, se je teritorij Slovenije spreminjal.

Že v obdobju nastajanja nove jugoslovanske države se je pojavljalo izogibanje določitvi notranjih, medrepubliških mej. Te se tako niso določile na drugem zasedanju Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije (Antifašistično vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije, AVNOJ), ki je med drugim potrdilo celovitost integritete Jugoslavije v zunanjih mejah, ki so bile določene po prvi svetovni vojni. Tudi na tretjem zasedanju AVNOJ-a ni bilo sprejetih nobenih zavez o notranjih mejah bodočih jugoslovanskih federativnih republik. Tudi poznejši državni in partijski organi, ki so bili pristojni za to področje, niso razrešili spornega vprašanja. Tako je Jugoslavija od leta 1945 vse do njenega razpada leta 1991 delovala brez zveznega predpisa, ki bi jasno opredeljeval republiške meje njenih federalnih enot (Celar 2002, 112).

Po drugi svetovni vojni je bilo področje razmejitve med republikami tedanje Demokratične federativne Jugoslavije (DFJ) v pristojnosti Ministrstva za konstituantno. Pred sprejetjem prve jugoslovanske ustave je pozvalo vse republike k poročanju o delu na področjih svojih ozemeljskih ureditev, vključno z mejnimi spori. Slovenija in Hrvaška sta že na tej točki v obliki skupne komisije reševali sporna vprašanja, predvsem v Istri in Prekmurju (Celar 2002, 114).

V poznejši prvi ustavi z dne 31. januarja 1946 je bilo na podlagi 12. člena določeno, da je za razmejitev ozemlja ljudskih republik pristojna Ljudska skupščina Federativne ljudske republike Jugoslavije (FLRJ) ter da se meje ljudskih republik ne smejo spreminjati brez njenega soglasja. Kljub številnim prizadevanjem za razrešitev obmejnih nesoglasij med republikami, npr. poziv k predložitvi predlogov za spremembe pri razmejitvi, pa so večino nerešenih zadev reševale republike same, največkrat brez uspeha (Celar 2002, 114–7).

Zaradi nesoglasja pri ureditvi režima prehajanja čez državno mejo in kontrole nad potniškim prometom, za kar je bila pristojna Skupščina SFRJ, in načina izvajanja varovanja mej ter ukrepanja Jugoslovanske ljudske armade (JLA) je začelo prihajati do razhajanj med organi za notranje zadeve na območju današnje Slovenije. Predvsem policija si je prizadevala, da bi se

postopki v zvezi s prehajanjem državne meje posodobili in približali postopkom zahodnih evropskih držav, s katerimi meji Slovenija. Pooblastila jugoslovanskih mejnih vojaških enot so namreč dosegala dovoljenje za uporabo strelnega orožja za primer preprečevanja nedovoljenih prestopov državne meje (Celar 2002, 117–124).

5.3 Določevanje meje na poti v samostojno državo Slovenijo

Prvi slovenski zakon o nadzoru državne meje je bil sprejet v sklopu slovenske osamosvojitvene zakonodaje 25. junija 1991. Z novim statusom samostojnosti se je obseg državne meje Slovenije povečal tudi na tisto s Hrvaško. Ker določanje meje ni bilo razjasnjeno v jugoslovanski državi, je bila izpostavljena potreba nove oziroma ponovne razmejitve in določitve državne meje na kopnem ter na morju med Slovenijo in Hrvaško (Celar 2002, 126–7). Priprave na prevzem nadzora nad državno mejo je vodilo Ministrstvo za notranje zadeve. V spomladanskih mesecih leta 1991 sta bili izdelani bodoči podobi državne meje med Slovenijo in Hrvaško ter mejnega režima dela policije na bodočih mejnih prehodih. Ključni mesec za prevzem je bil junij 1991. V zvezi s tem je bila 20. junija 1991 v Ljubljano povabljen hrvaška delegacija. Njeni člani so bili seznanjeni z namero Slovenije, da bo ob razglasitvi samostojnosti zasedla tedaj še medrepubliško mejo med Slovenijo in Hrvaško (Celar 2002, 132–4).

Slovenski parlament je 20. februarja 1991 sprejel resolucijo, v kateri je parlamentom na območju drugih republik predlagal soglasno razdružitve SFRJ. Pojem razdružitve je vseboval predlog o nastanku dveh ali več neodvisnih in suverenih držav. S sprejetjem amandmaja k slovenski ustavi so bili razveljavljeni vsi členi ustave, ki so izvrševanje suverenosti republike prenašali na federacijo (Urad vlade za informiranje).

S sprejemom Temeljne ustanovne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije je bila pravna ureditev mej določena v drugem razdelku, v katerem je navedeno: »Državne meje Republike Slovenije so mednarodno priznane državne meje dosedanje SFRJ z Republiko Avstrijo, z Republiko Italijo in Republiko Madžarsko v delu, v katerem te države mejijo na Republiko Slovenijo, ter meja med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško v okviru dosedanje SFRJ« (TULSNRS 1991).

Kot odgovor na to je zvezna jugoslovanska vlada še istega dne sprejela Odredbo o prepovedi vzpostavljanja mejnih prehodov znotraj ozemlja SFRJ. Prvi napad jugoslovanske armade je slovenska stran doživela 26. junija 1991 in se nanj tudi ustrezno odzvala. Dodatno k temu so zvezni organi objavili še Odlok o neposredni zagotovitvi izvrševanja zunanjih predpisov o prehajanju čez državno mejo na ozemlju Republike Slovenije, ki je nakazoval namero o nasilnih ukrepih na prehodih, ki jih je nadzirala Slovenija na vseh treh zunanjih mejah Jugoslavije, torej z Madžarko, Avstrijo in Italijo. Tudi tokrat je bil prevzem nadzora jugoslovanske armade neuspešen. Rezultat je bil sklep predsedstva Jugoslavije z dne 18. julija 1991 o umiku iz Slovenije. Slovenska stran je tako kmalu začela s postopnim prevzemom zelene meje¹⁵ in vzpostavila mejni režim na podlagi evropskih standardov (Celar 2002, 136–43).

Če pogledamo stanje na mednarodnem področju v tem času izven jugoslovanskih okvirov, lahko sklenemo, da je bilo leto 1989 leto političnih zasukov v vzhodni Evropi, leto nemške združitve, zalivske vojne in dogodkov v Sovjetski zvezi ter da je bila Jugoslavija v vsem tem dogajanju nedvomno v ozadju (Meier 1996, 163). Stališča zahodnih akterjev, predvsem Združenih držav Amerike (ZDA) in Evropske skupnosti, so podpirala obstanek Jugoslavije in nasprotovala enostranskim težnjam Slovenije in Hrvaške po neodvisnosti.

Brionska deklaracija

Zasuk v razmišljanju zahodne politike so predstavljala agresivna dejanja naperjena proti Sloveniji. Takratno stanje v regiji in odločno odvrčanje uporabe sile je pritegnilo pozornost mednarodne skupnosti, ki je začela mehčati retoriko v smeri priznavanja tako Slovenije kot Hrvaške. Evropska skupnost, ki je v tem času štela 12 držav članic,¹⁶ je reagirala s sklicem sestanka med predstavniki vseh vpletenih strani (Celar 2002, 145). Na povabilo jugoslovanske vlade se je 7. julija 1991 ministrska trojka Evropske skupnosti¹⁷ na Brionih sestala s predstavniki vseh neposredno vpletenih strani jugoslovanske krize. Cilj misije treh ministrov je bil ustvariti ustrezne okvire za mirna pogajanja med vsemi stranmi (Skupna deklaracija).

¹⁵ Območje državne meje med mejnimi prehodi, zlasti nenaseljeno, gozdno (SNB).

¹⁶ Države članice Evropske skupnosti leta 1991: Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Danska, Irska, Velika Britanija, Grčija, Portugalska, Španija (Evropska unija 2017).

¹⁷ Ministrsko trojko so sestavljali: zunanji minister Nizozemske Hans van den Broek, ki je kot takratni predsedujoči Evropski skupnosti trojko tudi vodil, zunanji minister Luksemburga Jacques Poos in Portugalske João de Deus Pinheiro (Urad vlade za informiranje).

Cilje pogajalske trojke na tem srečanju lahko po Meierju (1996, 312) strnemo v tri točke: umik vojske v vojašnice, prestavitev uresničitve izjave o neodvisnosti za tri mesece in spoštovanje ustavne ureditve, s tem da se nadaljuje rotacija predsedovanja državnemu predsedstvu. Kot nadalje ugotavlja Meier, je bil glavni cilj trojke upanje po ponovni vzpostavitvi Jugoslavije.

Rezultat srečanja je bil sprejem Skupne deklaracije o mirni rešitvi krize, ki je začela veljati 8. julija 1991. Za nadaljnjo analizo tega dela je pomembna predvsem Priloga I k Skupni deklaraciji, ki jo za lažje razumevanje navajamo v originalnem besedilu v celoti.

"Priloga I

Nadaljnje oblike in načini uresničevanja pri pripravi pogajanj

I. Režim na meji:

Nadzor mejnih prehodov bo v rokah slovenske policije. Delovala bo v skladu z zveznimi predpisi.

II. Carine:

Sporazum, ki so ga podpisali predstavniki zvezne vlade in Vlada Republike Slovenije 20. 6. 1991, je ponovno potrjen in bo uresničen. Carine ostajajo zvezni prihodek, carino pa bodo pobirali slovenski carinski uradniki, ki jo bodo nakazali na skupni račun, ta pa bo pod nadzorom zveznih in republiških ministrov za finance in enega ali dveh zunanjih nadzornikov.

III. Nadzor zračnega prometa:

Za celotno Jugoslavijo obstaja enoten nadzor zračnega prometa. Notranji in mednarodni zračni promet nad Jugoslavijo nadzorujejo in zagotavljajo pooblašene zvezne oblasti.

IV. Varnost meja:

Ponovno se vzpostavi stanje, ki je veljalo pred 25. 6. 1991. V obdobju suspenza (treh mesecev) bodo zaključena pogajanja, da se zagotovi urejen prenos kompetenc JLA na tem področju. Mejni režim, zasnovan na evropskih normah, ostaja trden cilj.

V. Nadaljnje oblike in načini izvajanja prekinitve ognja:

– odstranitev blokad enot in objektov JLA,

- brezpogojna vrnitev enot JLA v njihove vojašnice,
- deblokada vseh cest,
- vrnitev vseh objektov in opreme JLA,
- deaktiviranje enot TO in vrnitev v prostore nastanitve.

Vsi našteti ukrepi začnejo veljati čimprej, vendar ne kasneje kot 8. 7. 1991 ob 24. uri.

VI. Ujetniki:

Vse ujetnike, ki so bili zajeti v zvezi s sovražnostmi od 25. 6. 1991, je treba izpustiti čimprej, vendar ne kasneje kot 8. 7. 1991 ob 24. uri. Mednarodni Rdeči križ bo sodeloval pri izvajanju te odločitve« (Skupna deklaracija).

V razmerah, ki so prevladoval v tem času je bilo v interesu Slovenije ohraniti mir in doseči svoj cilj - slovensko državnost - s pogajanjem (Celar 2002, 152). Iz nekaterih določil v prilogi I k Skupni deklaraciji so razvidne težnje Evropske skupnosti po obnovitvi Jugoslavije (Meier 1996, 315). Deklaracija je imela omejen čas trajanja, in sicer do 8. oktobra 1991. To je bil tudi datum, ki je pomenil končno prekinitev vseh zvez z jugoslovansko državo (Celar 2002, 145).

Medtem ko so Srbi svoje interese na Hrvaškem večje izpolnjevali in zavrnili predlog Evropske skupnosti po namestitvi opazovalcev na hrvaško območje, je Van den Broek kot vodja trojke priznal, da prizadevanja Evropske skupnosti niso bila uspešna. V tem trenutku se je ponovno odprlo vprašanje priznanja Slovenije in Hrvaške (Meier 1996, 318).

Mirovna konferenca o Jugoslaviji in arbitražna komisija

Glede na zatečeno stanje se je 7. septembra 1991, v času, ko je Skupna deklaracija še veljala, začela tudi mirovna konferenca o Jugoslaviji v Haagu, ki ji je predsedoval Lord Carrington (Celar 2002, 159). Prva faza pogovorov ni prinesla donosnih dogovorov. Evropski ministri so zavrnili predlog Van den Broeka, da bi na bojno območje poslali evropsko mirovno enoto. S tem so se zaključila prizadevanja Evropske skupnosti za vzpostavitev in ohranitev miru v Jugoslaviji (Meier 1996, 320).

Za slovensko stran je bila udeležba na haški konferenci s tega vidika problematična, saj se je po eni strani odločila za neodvisnost, po drugi strani pa je želela konstruktivno sodelovati v

mirovnih pogajanjih. Zato je v enem izmed svojih nagovorov tudi izpostavila, da vidi glavno nalogo konference predvsem v razdružitvi Jugoslavije (Meier 1996, 324).

Badinterjeva komisija

Sočasno je ob robu konference delovala arbitražna komisija, ki jo je vodil takratni predsednik francoskega ustavnega sodišča, Robert Badinter. Arbitražna komisija, sicer bolj znana pod imenom Badinterjeva komisija, se je ukvarjala z reševanjem odprtih vprašanj prihodnjih odnosov med republikami Jugoslavije, z zaščito manjšin in z vprašanjem sukcesije (Celar 2002, 159). Omenjeno komisijo je sestavila Evropska skupnost že v začetku septembra 1991, in sicer s ciljem ugotovitve zrelosti pogojev za priznanje republik Jugoslavije, ki so razglasile neodvisnost (Meier 1996, 331).

Evropska skupnost je, potem ko je Srbija večkrat zavrnila njene predloge, morala priznati ogroženost pogajalskega procesa in neizogibnost priznanja neodvisnosti tistih republik, ki so si to želele in razglasile (Meier 1996, 331).

Neizogibnost priznanja neodvisnosti je podprla tudi Badinterjeva komisija, ki je v svojem Mnenju številka 1, ki je bilo objavljeno 7. decembra 1991, ugotovila, da je Jugoslavija v procesu razpadanja. Nadalje ugotavlja, da težave iz okvira nasledstva držav prevzamejo republike, ki jih rešijo v skladu s pravili mednarodnega prava (Meier 1996, 332). Arbitražna komisija je v svojem Mnenju številka 2, ki se je navezovalo na vprašanje pravice do samoodločbe, ugotovila, da to ne more imeti za posledico spremembe meje, ki obstaja v trenutku osamosvojitve republike, z upoštevanjem načela *uti possidetis iuris*, razen v primeru drugačnega dogovora med državami (Celar 2002, 160). Mnenje številka 3 je obravnavalo vprašanje obstoječih medrepubliških mej po razpadu države. Arbitražna komisija je zaključila, da je treba zunanje meje spoštovati, notranje meje med nekdanjimi republikami pa je možno spreminjati le z medsebojnim svobodnim sporazumom. Če sporazuma ne bo, bodo medrepubliške meje dobile značaj državnih mej pod zaščito mednarodnega javnega prava s spoštovanjem načela *statusa quo* in načela *uti possidetis iuris* (Celar 2002, 160).

Med vsemi 15-imi mnenji, ki jih je izdala arbitražna komisija, so bila za Slovenijo pomembna še: Mnenje številka 4 o možnosti za mednarodno priznanje BiH, Mnenje številka 5 o priznanju Hrvaške, Mnenje številka 6 o priznanju Makedonije, Mnenje številka 7 o

mednarodnem priznanju Slovenije s strani Evropske skupnosti in njenih držav članic in Mnenje številka 8 o končanem procesu razpada nekdanje SFRJ (Celar 2002, 161).

Znamenita Mnenja Badinterjeve komisije so bila za Slovenijo zelo pomembna, saj so pomenila prosto pot za mednarodno priznanje, odvrгла so vsa pravna vprašanja o samoodločbi in rešila vprašanja zunanjih in notranjih mej razpadle Jugoslavije (Celar 2002, 160).

6 ZGODOVINA MEJNA SPORA OD OSAMOSVOJITVE SLOVENIJE IN HRVAŠKE DO SPREJEMA ARBITRAŽNEGA SPORAZUMA

Ob razglasitvi neodvisnosti sta se Slovenija in Hrvaška zavezali, da bosta pri določanju meje upoštevali stanje z dne 25. junija 1991 (Celar 2002, 165). V zvezi s tem je v Temeljni ustavni listini o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije določeno, da so mednarodno priznane državne meje tudi meje nekdanjih republik SFRJ (TULSNRS 1991). Podobno je določila Hrvaška v Deklaraciji o razglasitvi suverene in samostojne Republike Hrvaške.¹⁸ Poleg tega spomnimo, da je arbitražna komisija (t. i. Badinterjeva komisija), ki je delovala ob robu mednarodne konference o nekdanji Jugoslaviji, v svojem Mnenju številka 3 ocenila, da so meje republik nekdanje Jugoslavije tudi meje novonastalih držav na tem območju (Celar 2002, 160).

Kot že omenjeno, je treba mejo na morju med Slovenijo in Hrvaško določiti povsem na novo, saj ustavni red nekdanje skupne države ni poznal mej med republikami na morju. Režim na morju je bil urejen enotno z zvezno pomorsko zakonodajo.

Od osamosvojitve Slovenije in Hrvaške do danes lahko reševanje mejnega spora razdelimo na naslednja obdobja:

- 6.1: obdobje 1992–2002: zaznamoval ga je sporazum Drnovšek-Raščan;
- 6.2: obdobje 2002–2008: poskus reševanja mejnega spora s pomočjo tretje strani;
- 6.3: obdobje 2008–2009: Rehnov proces;
- 6.4: obdobje 2009–10: sklenitev arbitražnega sporazuma (Vlada RS 2017).

6.1 Obdobje 1992–2002: dolga pot do sporazuma Drnovšek-Raščan

Slovenska vlada je leta 1992 ustanovila Strokovno delovno skupino za vprašanje meje. Skupina je med letoma 1993 in 1994 identificirala 53 katarskih neskladnosti, ki so bile večje od 50 metrov na prepoznanem spornem teritorialnem območju. Leta 1993 sta Slovenija in Hrvaška ustanovili Mešano diplomatsko komisijo za ugotovitev in demarkacijo slovensko-hrvaške meje in končni sporazum o meji. Ta komisija je uspela rešiti večino odprtih vprašanj v zvezi s potekom meje na kopnem, razen vprašanj, ki se nanašajo na štirih območjih:

¹⁸ »Ovom Ustavnom odlukom sadašnje granice Republike Hrvatske postaju državne granice prema drugim republikama i susjednim državama dosadašnje SFRJ.« (DPSSRH 1991)

Prekmurje, Sekuliči, Tomšičeva parcela – Snežnik in Dragonja, ter razen meje na morju. V zvezi s tem so pogajanja med državama tekla v smeri, da bi se območja Prekmurje, Sekuliči in Tomšičeva parcela – Snežnik razdelila na enaka dela (50:50). Sprejemljivega predloga za delitev območja Dragonja in glede delimitacije morskega območja pa ni bilo moč doseči (Sancin 2010, 96).

Leta 1995 sta obe državi prepoznali spoštovanje *statusa quo*, ki izvira iz osamosvojitvenih dokumentov obeh držav, na vseh spornih območjih na kopnem. Slovenija se je nadalje zavzemala za pravico do teritorialnega stika z odprtim morjem in pravico do integracije Piranskega zaliva pod slovensko suverenost, medtem ko se je Hrvaška zavzemala za teritorialni stik s teritorialnim morjem v Italiji in zahtevo, da morska meja v Piranskem zalivu poteka po sredini. Prepoznavanje legitimnosti teh stališč je bilo je tudi vodilo pogajanj pri snovanju kasnejšega sporazuma Drnovšek-Račan. Zaradi neuspeha po doseganju skupnih stališč se je Mešana diplomatska komisija prenehala sestajati leta 1998. Bilateralni pogovori so se v prihodnje odvijali na ravni ministrov za zunanje zadeve obeh držav (Sancin 2010, 97).

Leta 1999 sta Slovenija in Hrvaška poskušali rešiti spor s pomočjo tretje strani. Takratni obrambni minister ZDA, William Perry, je bil izbran za mediatorja, vendar je bil v svojih poskusih neuspešen. Leta 2001 so se zato ponovno prešli na bilateralna pogajanja v okviru Mešane diplomatske komisije in kasneje na ravni premierjev preko posebne delegacije za pogajanja. Naporji so pripeljali do sprejema Pogodbe o skupni državni meji¹⁹ oziroma t. i. sporazuma Drnovšek-Račan, 20. julija 2001 (Sancin 2010, 97).

Slovenska vlada je odločitev za sprejem sporazuma Drnovšek-Račan sprejela en dan prej, 19. julija 2001. Istega dne ga je potrdil tudi odbor Državnega zbora za zunanjo politiko. Dr. Janez Drnovšek, takratni predsednik vlade, je bil pooblaščen za podpis sporazuma. Bilateralna pogajanja o meji so bila tako zaključena (Vlada RS 2017a). Septembra 2002 pa je hrvaški predsednik vlade poslal slovenskemu predsedniku vlade pismo, da Hrvaška ne more sprejeti osnutka pogodbe, ker je brez pravnih učinkov, in kot taka ne more biti podlaga za rešitev meje (Sancin 2010, 97).

¹⁹ Pogodba med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško o skupni državni meji.

6.2 Obdobje 2002–2008: poskus reševanja mejnega spora med vladami s pomočjo tretje strani

Med letoma 2001 in 2005 niso potekala nobena bilateralna pogajanja med državama. Zaradi številnih incidentov na spornih mejnih območjih sta zunanja ministra Slovenije in Hrvaške 10. junija 2005 na Brionih podpisala Skupno izjavo o izogibanju incidentom, t. i. Brionsko deklaracijo o izogibanju incidentom. S to deklaracija se državi nista osredotočali na rešitev mejnega vprašanja, temveč potrditi spoštovanje stanja (*status quo*) na dan 25. junija 1991 in preprečiti nastanek nadaljnjih incidentov (Sancin 2010, 97).

Pri tem pa je potrebno izpostaviti nekatera enostranska dejanja v tem času, ki so povezana z mejnim sporom. V začetku oktobra 2003 je Hrvaška sprejela odločitev o razglasitvi zaščitne ekološko-ribolovne cone v Jadranu. Kot svojo začasno mejo z Italijo je razglasila mejo, vzpostavljeno na podlagi sporazuma med Vlado SFRJ in Vlado Republike Italije o razmejitvi epikontinentalnega pasu med državama z dne 8. januarja 1968,²⁰ h kateri se razglašča za državo naslednico. Po protestih Slovenije in Italije v zvezi s tem je bila implementacija spoštovanja hrvaške zaščitne ekološko-ribolovne cone za države članice EU prestavljena. Oktobra 2005 sprejme slovenski državni zbor Zakon o razglasitvi zaščitne ekološke cone in epikontinentalnega pasu Republike Slovenije,²¹ sicer z določilom, da je treba razmejitev še dvostransko dogovoriti (Sancin 2010, 98).

Naslednji predlogi so julija 2007 prišli s slovenske strani. Hrvaški je predlagala rešitev mejnega vprašanja s posredovanjem Sodišča za spravo in arbitražo Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE). Hrvaška se s predlogom ni strinjala. Nemalo za tem, avgusta 2007, Hrvaška predlaga Sloveniji, da se reševanje spora postavi pred pristojnost Mednarodnega sodišča za pomorsko mednarodno pravo v Hamburgu. Ta predlog ni bil sprejemljiv za slovensko stran, saj je bila mnenja, da je spor potrebno rešiti celovito - tako mejo na morju kot tudi mejo na kopnem (Vlada 2017a).

Zavedajoč se slepe ulice, v katero sta državi zašli s pogajanja o mejnem sporu, sta prišli do obojestransko sprejemljive odločitve o vključitvi tretje strani. To je vodilo do neformalnega

²⁰ »Odluka o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru« (Narodne novine, NN 157/2003).

²¹ Uradni list RS, št. 93/2005 z dne 21. 10. 2005.

sporazuma²² med predsednikoma vlade obeh držav (Janeza Janše za slovensko stran in Ive Sanaderja za hrvaško stran) dne 27. avgusta 2007. Sporazum je predvidel rešitev mejnega spora po sodni poti, npr. pred Meddržavnim sodiščem v Haagu. V ta namen je bila imenovana skupina pravnih strokovnjakov iz Slovenije in Hrvaške, ki je bila zadolžena za pripravo osnutka sporazuma (Sancin 2010, 98).

Leta 2008 je Vlada Slovenije sprejela izhodišča, ki bi bila podlaga za pogajanja pri snovanju posebnega sporazuma med Slovenijo in Hrvaško o rešitvi mejnega spora s pomočjo Meddržavnega sodišča v Haagu ali arbitraže (Vlada RS 2017a). Septembra 2008 je tudi Hrvaška oblikovala svoj osnutek posebnega sporazuma²³ in predlagala, da se pogajanja nadaljujejo. Skupina slovenskih in hrvaških pravnih strokovnjakov se je srečala štirikrat. Ker dogovora glede glavnih elementov sporazuma ni bilo moč doseči, so slovenski pravniki prekinili sodelovanje (Sancin 2010, 98).

6.3 Obdobje 2008–2009: Rehnov proces

Večji preobrat pri naporih za rešitev mejnega spora je bila odločitev slovenske vlade septembra 2008, tik pred parlamentarnimi volitvami v državi, o blokadi pristopnih pogajanj Hrvaške z EU. Razlog za takšno določitev je ugotovitev, da je Hrvaška v nekaterih pogajalskih poglavjih prejudicirala končno odločitev o poteku meje. Novoizvoljena slovenska vlada je decembra 2008 s pomočjo francoskega posredovanja EU poskušala pridobiti zagotovilo hrvaške strani, da bo odstranila omenjene prejudicije, vendar ni dobila zadovoljivih zagotovil za njihovo odpravo. Prvi premiki v tej smeri so se začeli s spremembo na položaju predsednika hrvaške vlade (Sancin 2010, 98–9).

Nova serija pogajanj se je začela januarja 2009 na iniciativo takratnega komisarja EU za širitev, Ollija Rehna. Začela so se številna tristranska pogajanja (Slovenija, Hrvaška, Evropska komisija) v Bruslju (Sancin 2010, 99). Evropski komisar Rehn se je zavzemal za sočasno reševanje mejnega spora med Slovenijo in Hrvaško ter vprašanja pogajanj o vstopu Hrvaške v EU. Rehn je državam najprej predlagal sredstvo mediacije, ki ga je Hrvaška zavrnila. Naslednji poskus je vseboval predlog reševanja spora s pomočjo arbitraže. Slovenija se je s tem predlogom načeloma strinjala, vendar je predložila nekaj svojih pogojev:

²² Blejski dogovor.

²³ Special Agreement between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia on the submission of the boundary dispute between the two states to the International Court of Justice.

upoštevanje stanja na dan 25. junij 1991 in načela pravičnosti oziroma upoštevanje vitalnih interesov in pomembnih okoliščin. Hrvaška se tudi s tem predlogom ni strinjala. Vztrajala je pri predlogu za reševanje spora pred Meddržavnim sodiščem v Haagu (Vlada RS 2017a).

Prvi Rehnov predlog je bil oblikovan aprila 2009 je temeljil na sporazumu o reševanju spora s pomočjo arbitraže. Hrvaški strani se je zdel predlog sprejemljiv, Slovenija pa je na osnutek podala dodatne predloge (Sancin 2010, 99). Drugi Rehnov predlog je bil predstavljen tri mesece kasneje. Besedilo je vsebovale slovenske vsebinske predloge k prvemu Rehnovemu predlogu, katere pa Hrvaška ni mogla sprejeti. Zaradi tega je odstopila od nadaljnjih pogovorov (Sancin 2010, 99).

31. julija 2009 sta se srečala takratni predsednik slovenske vlade Borut Pahor in takratna predsednica hrvaške vlade Jadranka Kosor na gradu Trakošćan. Uspela sta se dogovoriti glede nadaljevanja pogajanj, ki bodo temeljila na treh načelih (dogovor Pahor-Kosor na Trakošćanih):

- odprava hrvaških prejudicev v pristopnem postopku z EU;
- slovenskega soglasja za nadaljevanje pogajanj Hrvaške z EU, tam kjer je prejudiciranje meje s strani Hrvaške vzrok za pridržke;
- dosežka sporazuma o rešitvi mejnega spora (Vlada RS 2017a).

Predsednika vlad sta se ponovno srečala 11. septembra 2009 v Ljubljani. Po tem je hrvaška premierka Kosor v svojem pismu, naslovljenemu na predsedujočo Svetu EU Švedsko, zapisala, da noben dokument, zemljevid ali drugi akt, ki je bil sprejet po 25. juniju 1991, ne bo imel pravnega učinka na končno rešitev mejnega spora. V zvezi s tem je Slovenija na naslednji pristopni konferenci EU izjavila, da umika zadržke do tistih pogajalskih poglavjih, v katerih so bili vključeni prejudici meje s strani Hrvaške. Poleg tega sta državi dogovorili, da bodo pogajanja o rešitvi mejnega spora temeljila na podlagi drugega Rehnovega predloga (Sancin 2010, 99–100).

6.4 Obdobje 2009–10: sklenitev arbitražnega sporazuma

Pogajanja so tako vodila do dolgo pričakovanega sprejetja Arbitražnega sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške. Sporazum sta 4. novembra 2009 v Stockholmu podpisala takratni predsednik slovenske vlade, Borut Pahor, in takratna

predsednica hrvaške vlade, Jadranka Kosor, ter takratni švedski predsednik vlade, Fredrik Reinfeldt, kot predsedujoči Svetu EU (Vlada RS 2017a).

Sledil je postopek ratifikacije v obeh državah. Sancin (2010, 100) dodatno razloži, da sta bili v procesu ratifikacije sporazuma v obeh državnih parlamentih sprejeti tudi enostranski izjavi k notranjim zakonom v zvezi z arbitražnim sporazumom. Hrvaška je v svoji enostranski izjavi k ratifikacijskemu zakonu²⁴ zapisala, da je skupaj s Slovenijo 27. oktobra 2009 obvestila predsedstvo Sveta EU in Združene države Amerike, da ničesar od zapisanega v arbitražnem sporazumu ne gre razumeti kot strinjanje hrvaške strani z zahtevo Slovenije po stiku z odprtim morjem.²⁵ Slovenija je možnost po takšnem skupnem sporočilu zanikala in izrazila nasprotovanje morebitnim interpretacijam arbitražnega sporazuma.

Kot odgovor na hrvaško dejanje je Slovenija sprejela svojo enostransko izjavo k ratifikacijskemu zakonu.²⁶ Slovenska izjava, ki je zajeta v 3. členu, se v celoti glasi:

»Republika Slovenija ob izmenjavi diplomatske note, s katero izrazi svoje soglasje, da jo sporazum zavezuje, Republiki Hrvaški sporoči naslednjo izjavo:

Ob upoštevanju suverene pravice vsake države, da daje enostranske izjave, in ob tem, da je bila Republika Slovenija seznanjena z namero Republike Hrvaške, da poda enostransko izjavo k Arbitražnemu sporazumu med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške, podpisanem v Stockholmu dne 4. novembra 2009, Republika Slovenija izjavlja, da se ni strinjala z izjavo Republike Hrvaške z dne 9. novembra 2009 niti z njeno vsebino.

Republika Slovenija izjavlja, da v skladu z mednarodnim pravom enostranska izjava, podana v zvezi z Arbitražnim sporazumom, nima učinka na njegovo vsebino in da izjava Republike Hrvaške z dne 9. novembra 2009 nima nobenega učinka za arbitražni postopek.

Republika Slovenija izjavlja, da je naloga arbitražnega sodišča določiti ozemeljski stik teritorialnega morja Republike Slovenije z odprtim morjem (stik Slovenije z odprtim morjem), torej ohranitev pravice Slovenije do stika z odprtim morjem, ki ga je imela na dan osamosvojitve 25. junija 1991.

Republika Slovenija tudi izjavlja, da se Arbitražni sporazum razlaga v skladu z običajnim pomenom izrazov v določbah samega sporazuma.«²⁷

²⁴ Zakon o potrditvi Sporazuma o arbitraži izmedu Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije.

²⁵ »Ništa u Sporazumu o arbitraži izmedu Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije neće se smatrati kao pristanak Hrvatske na zahtjev Slovenije za teritorijalnim kontaktom s otvorenim morem«, 3. člen.

²⁶ Zakon o ratifikaciji Arbitražnega sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške.

²⁷ Zakon o ratifikaciji arbitražnega sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške, 3. člen.

Hrvaški sabor je 20. novembra sprejel arbitražni sporazum o načinu reševanja mejnega spora s Slovenijo, medtem ko je Slovenija morala najprej počakati na presojo ustavnega sodišča. Slednje je ugotovilo, da sporazum ni v nasprotju s slovenskim ustavnim redom. Slovenski parlament je nato sporazum ratificiral 19. aprila 2010. Ne glede na to pa je sporazum moral preživeti še zakonodajni referendum, ki je bil predviden 6. junija 2010. Po izidu referendumu, ki je zabeležil 51,54-odstotno podporo sporazumu, je bila ponovljena prošnja za preložitev sporazuma v presojo ustavnemu sodišču. To je ponovno potrdilo svojo predhodno odločitev in določilo, da sporazum ni v nasprotju s slovensko ustavo. Vsi notranji postopki, povezani z uveljavitvijo arbitražnega sporazuma, so bili uspešno zaključeni v obeh državah. Na podlagi 2. odstavka 11. člena sporazuma ratifikaciji sledi izmenjava diplomatskih not, s katerima se državi zavezujeta k sporazumu. Arbitražni sporazum med Slovenijo in Hrvaško je stopil v veljavo 29. novembra 2010, na prvi dan v tednu, ki je sledil izmenjavi diplomatskih not (Sancin 2010, 100).

7 UPORABLJENA SREDSTVA MIRNEGA REŠEVANJA SPOROV

Prejšnje poglavje ponuja zgodovinski pregled poskusov reševanja mejnega spora med Slovenijo in Hrvaško ter podrobnejši pregled dogodkov, medtem ko so v tem poglavju povzeta sredstva mirnega reševanja sporov, ki sta jih državi uporabili. Pot do sklenitve sporazuma o arbitraži je bila namreč dolga.

Pogajanja

Takoj po osamosvojitvi je postalo jasno tako Sloveniji kot Hrvaški, da bosta morali čim prej začeti s pripravami za rešitev mejnega spora. Prvi poskusi so temeljili na pogajanjih. Pomembno vlogo je imela leta 1992 vzpostavljena mešana diplomatska komisija za ustanovitev in demarkacijo slovensko-hrvaške meje in končni sporazum o meji (Vlada RS 2017a).

Državi sta začeli dobro. Glede na prakso namreč potekajo pogajanja, ki se ukvarjajo z reševanjem vprašanj glede teritorija držav, velikokrat v okviru mešanih diplomatskih komisij (Pogačnik 2010a, 34). V slovensko-hrvaškem primeru je komisija uspešno identificirala večino razhajanj glede poteka meje na kopnem. Vendar se je zaradi neuspeha pogajanj leta 1998 prenehala sestajati. Pogajanja so se nadaljevala v obliki bilateralnih pogovorov na ravni zunanjih ministrov obeh držav.

Po neuspešnem poskusu mediacije sta državi ponovno prešli na pogajanja. Naprej so leta 2001 za strokovno podlago poskrbela bilateralna pogajanja v okviru mešane diplomatske komisije. Pogajanja so se končala z osnutkom sporazuma Drnovšek-Račan leta 2001. Vlada Slovenije je pobudo za sprejem omenjenega sporazuma takoj sprejela. Dr. Janez Drnovšek, takratni predsednik vlade, je bil pooblaščen za podpis sporazuma. Bilateralna pogajanja o mejnem vprašanju so bila tako zaključena. Leta 2002 pa je nato Hrvaška od parafrane pogodbe odstopila in je ni nikoli ratificirala (Vlada RS 2017a).

Po številnih incidentih na spornih območjih med Slovenijo in Hrvaško se po večletnem premoru ponovno sestaneta zunanja ministra obeh držav. Rezultat je 10. junija 2005 na Brionih podpisana skupna izjava o izogibanju incidentom, s katero sta državi potrdili spoštovanje stanja (*status quo*) na dan 25. junija 1991 (Sancin 2010, 97).

Med letoma 2007 in 2008 sta se državi poskušali najti sporazum glede drugih sredstev za rešitev mejnega spora. Najprej je Slovenija predlagala rešitev mejnega vprašanja s posredovanjem Sodišča za spravo in arbitražo Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE). Hrvaška predlog zavrne in predlaga slovenski strani, da se reševanje spora postavi pred Mednarodno sodišče za pomorsko mednarodno pravo v Hamburgu, a je Slovenija predlog zavrnila, saj je hotela rešiti skupaj tako vprašanje meje na kopnem kot na morju. V nadaljevanju iskanja primerne rešitve za obe strani se državi neformalno dogovorita na podlagi t. i. Blejskega dogovora za rešitev mejnega spora pred Meddržavnim sodiščem v Haagu. V ta namen je bila vzpostavljena skupina pravnih strokovnjakov iz Slovenije in Hrvaške, ki pa je bila neuspešna pri pogajanjih glede pglavitnih elementov dogovora (Vlada RS 2017a).

Leta 2008 slovenska vlada ponovno poskusi in Hrvaški predlaga rešitev spora s pomočjo sodnega telesa, npr. Meddržavnim sodiščem v Haagu ali z arbitražo. Hrvaška posreduje svoj predlog sporazuma in predlaga nadaljevanje pogajanj. Mešana skupina pravnih strokovnjakov je v zvezi s tem zasedala štirikrat. Zaradi neuspeha se je prenehala srečevati (Sancin 2010, 98).

Posredovanje

Prvi poskus posredovanja se je zgodil leta 1999, ko sta Slovenija in Hrvaška poskušali rešiti spor s pomočjo tretje strani. Za mediatorja je bil izbran takratni obrambni minister ZDA, William Perry. Ker pa ni uspel podati nobenega konkretnega predloga za potek meje na morju, je bila ta oblika posredovanja neuspešna.

Drugi poskus posredovanja se je začel leta 2009 s sodelovanjem takratnega komisarja EU za širitev, Ollija Rehna. Začela so se številna tristranska srečanja (Slovenija, Hrvaška, Evropska komisija) v Bruslju. Komisar Rehn je sprva predlagal mediacijo, ki jo je Hrvaška zavrnila. Nekaj mesecev pozneje je na podlagi pogajanj z obema stranema predlagal osnutek sporazuma o reševanju spora s pomočjo arbitraže, t. i. prvi Rehnov predlog. Hrvaška je predlog sprejela, Slovenija pa je k predlaganemu osnutku posredovala nekatere spremembe. T. i. drugi Rehnov predlog je upošteval slovenske amandmaje, ki pa niso bili sprejemljivi za hrvaško stran (Sancin 2010, 99). V zvezi s tem je Hrvaška odstopila od nadaljnjih pogovorov. S tem dejanjem se je proces posredovanja komisarja Rehna končal z neuspehom.

Arbitraža

Leta 2009 sta se premierja obeh držav sestala na gradu Trakošćan in se dogovorila elementih, na katerih bodo temeljili prihodnji pogovori o rešitvi mejnega vprašanja. Med temi so bili: odprava hrvaških prejudicev v pristopnem postopku z EU, slovensko soglasje za nadaljevanje pogajanj Hrvaške z EU, tam kjer je prejudiciranje meje s strani Hrvaške vzrok za pridržke ter oblikovanje sporazuma o rešitvi mejnega spora. V tem smislu sta državi dosegli dogovor, da bodo pogajanja za rešitev mejnega spora temeljila na drugem Rehnovem predlogu. S podpisom arbitražnega sporazuma 4. novembra 2009 v Stockholmu sta se Slovenija in Hrvaška pod pokroviteljstvom EU dogovorili, da bosta mejni spor rešili s pomočjo arbitraže (Vlada RS 2017a).

Kot je razvidno iz prakse, je mednarodna arbitraža pogosto uporabljeno sredstvo za reševanje mejnih oziroma razmejitvenih sporov med državami. Primere uporabe *ad hoc* arbitraže lahko najdemo v naslednjih sporih: spor med Argentino in Čilom glede kanala Beagle, spor glede razmejitve epikontinentalnega pasu med Združenim kraljestvom Velike Britanije in Severne Irske ter Francosko republiko, razmejitev med Dubajem in Sharjahom, spor o morski meji med Gvinejo in Gvinejo Bissauom, spor glede določitve morske meje med Gvinejo Bissauom in Senegalom, spor o razmejitvi med Francijo in Kanado v območju otoka St. Pierre in Miquelon.²⁸

²⁸ Primeri povzeti po prispevku Zgonec - Roželj 2003.

8 ARBITRAŽNI SPORAZUM MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO

Po večkratnih neuspešnih poskusih rešitve mejnega vprašanja med državama, pogajanjih, posredovanjih in odstopih od predlogov tretje strani je prišlo leta 2007 do dogovora o uporabi arbitraže.

4. novembra 2009 sta takratna predsednika vlade Slovenije in Hrvaške v Stockholmu podpisala arbitražni sporazum. Dogovorili sta se, da bo vprašanje meje na kopnem in morju reševalo *ad hoc* arbitražno sodišče, ki bo z delom začelo po podpisu pristopne pogodbe med Hrvaško in EU. Pozneje istega meseca je Hrvaški sabor sprejel arbitražni sporazum o načinu reševanja spora o meji s Slovenijo z dvotretjinsko večino. Sporazum je podprlo 129 poslancev, nasprotovalo pa mu je šest (STA 2017b). V Sloveniji se je referendum o podpori arbitražnemu sporazumu udeležilo 42,3 odstotkov volilnih upravičencev. Podporo sporazumu je izkazalo 51,5 odstotkov volivcev, nasprotovalo pa je 48,5 odstotkov volivcev (STA 2017c). Leta 2010 sta si Slovenija in Hrvaška izmenjali noti o ratifikaciji arbitražnega sporazuma (Vlada RS 2017a).

8.1 Vsebina arbitražnega sporazuma

Arbitražni sporazum je originalno sklenjen v angleškem jeziku in vsebuje 11 členov. Glavne naloge in cilji arbitražnega sporazuma so zajeti v 1. členu, ki predvideva ustanovitev arbitražnega sodišča, ki ga ustanovijo pogodbenic, ter v 1. odstavku 3. člena, ki navaja naloge arbitražnega sodišča:

»1. Arbitražno sodišče določi:

- a) potek meje med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško na kopnem in morju;
- b) stik Slovenije z odprtim morjem;
- c) režim za uporabo ustreznih morskih območij.«²⁹

Kako so členi sporazuma razumljeni in uporabljeni, je odvisno od arbitražnega sodišča, ki ima edino relevantne zmožnosti za njihovo interpretacijo (Sancin 2010, 106). Arbitražno sodišče bo pri svojem delu upoštevalo dejstva in relevantno dokumentacijo obeh strank. Ob koncu postopka bo sprejelo končno razsodbo. Razsodba bo prinesla dokončno rešitev mejnega spora in bo za obe stranki zavezujoča (Vlada RS 2017a).

²⁹ Arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške, 3. člen, 1. odstavek.

Sancin (2010, 106) opozarja, da je treba 1. in 3. člen brati skupaj z drugimi členi, predvsem z 9. členom. Ta zahteva od Slovenije, da umakne pridržke, ki se navezujejo na uvodna in zaključna pogajalska poglavja, kjer so ovire povezane s sporom in kjer se od pogodbenic zahteva, da se vzdržita vseh dejanj ali izjav, ki bi lahko negativno vplivale na pristopna pogajanja. Meni, da ti členi skupaj odkrivajo, katera dva dejavnika sta predstavljala vodilo pogajalskega procesa in končnega sporazuma, ki sta bila potrebna, da državi prideta do uravnotežene rešitve.

11. člen predvideva začetek veljave sporazuma po izmenjavi diplomatskih not. Drugi roki, povezani z arbitražnim postopkom, pa so vezani na datum podpisa pristopne pogodbe Hrvaške k EU. V istem členu je določeno, da morata državi na podlagi 102. člena³⁰ UL OZN sporazum registrirati pri Sekretariatu OZN. Obe državi skupaj sta registrirali arbitražni sporazum pri Sekretariatu OZN 25. maja 2011 (Vlada RS 2017a).

Pri svojem delu mora arbitražno sodišče uporabljati pravila in načela mednarodnega prava za odločanje poteka meje med Slovenijo in Hrvaško na kopnem in morju ter mednarodno pravo, pravičnost in načelo dobrososedskih odnosov za dosego poštene in pravične odločitve, upoštevajoč vse relevantne okoliščine, za odločanje o stiku Slovenije z odprtim morjem ter za odločanje o režimu za uporabo ustreznih morskih območij.³¹

Odločilni datum, ki ga mora sodišče uporabljati pri odločanju, je določen v 5. členu, ki določa, da »noben enostranski dokument ali dejanje katere koli strani po 25. juniju 1991 za naloge arbitražnega sodišča nima pravnega pomena in ne zavezuje nobene strani v sporu ter nikakor ne prejudicira razsodbe«.

Svoj člen v sporazumu je dobilo tudi zagotovilo, da bo prekinjeno blokiranje pristopnih pogajanj Hrvaške z EU. Glede posredovanja dokumentov za pristop k EU se upošteva dejstvo, da »noben dokument, enostransko predložen med pogajanj o pristopu k EU, ne pomeni prejudica za arbitražno sodišče pri opravljanju njegovih nalog in ne zavezuje ene ali druge strani v sporu. To velja za vse dokumente in stališča, tako pisna kot ustna, med drugim

³⁰ UL OZN, 102. člen:

»1. Vsaka pogodba in vsak meddržavni dogovor, ki jih sklene katerikoli član Združenih narodov potem, ko ta Ustanovna listina začne veljati, naj se brž ko mogoče registrirajo v Sekretariatu in naj jih Sekretariat objavi.

2. Nobena stranka katerekoli take pogodbe ali meddržavnega dogovora, ki ne bi bili registrirani v skladu z določbami 1. odstavka tega člena, se ne more sklicevati na to pogodbo ali dogovor pred nobenim organom Združenih narodov.«

³¹ Arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške, 4. člen.

zemljevide, pogajalska izhodišča, pravne akte in druge dokumente ne glede na obliko, ki so enostransko pripravljeni ali predloženi ali na katere se enostransko sklicuje med pogajanjem o pristopu k EU. Velja tudi za vse dokumente in stališča EU, ki se nanašajo na navedene dokumente in stališča ali jih povzemajo.«³²

Ko sta državi pogodbenici s sporazumom preložili pristojnost za rešitev spora pred arbitražno sodišče, sta se zavezali tudi k določenim vedenjskim načelom. Stranki namreč ne smeta delovati tako, da bi škodili postopku ali delu arbitražnemu sodišču.³³

Kot ugotavlja Sancin (2010, 107–8) na podlagi razprave, ki se je razvila po sprejetju sporazuma, naj bi bil glavni kamen spotike skupno branje 3. in 4. člena, na podlagi katerih Slovenija, za razliko od Hrvaške, razume, da se od arbitražnega sodišča zahteva določitev, med drugim, koordinat slovenskega stika – v fizičnem smislu teritorialnega stika – z odprtim morjem, upoštevajoč ne samo mednarodno pravo, temveč tudi druge dejavnike in okoliščine za odločitev, podobno odločitvi, sprejeti po načelu *ex aequo et bono*.

V nadaljevanju bomo nekoliko podrobneje analizirali za delo relevantne člene sporazuma, ki se nanašajo na sestavo, postopek in razsodbo arbitražnega sodišča.

8.2 Sestava arbitražnega sodišča

O sestavi arbitražnega sodišča sta se državi dogovorili v 2. členu arbitražnega sporazuma. V zvezi s tem:

»1. Pogodbenici s seznama kandidatov, ki ga določita predsednik Evropske komisije in član Evropske komisije, odgovoren za širitev, v petnajstih dneh sporazumno imenujeta predsednika arbitražnega sodišča in dva člana, ki so priznani strokovnjaki za mednarodno pravo. Če se v tem roku ne moreta sporazumeti, predsednika in dva člana arbitražnega sodišča s seznama imenuje predsednik Meddržavnega sodišča v Haagu.

2. Vsaka pogodbenica v petnajstih dneh po opravljenih imenovanjih iz prvega odstavka imenuje še po enega člana arbitražnega sodišča. Če v tem roku imenovanje ni opravljeno, člana imenuje predsednik arbitražnega sodišča.

³² Ibidem, 8. člen.

³³ Ibidem, 10. člen.

3. Če se pred začetkom postopka ali med njim mesto člana izprazni zaradi smrti, nezmožnosti ali odstopa, se zapolni v skladu s postopkom, predpisanim za prvotno imenovanje.«

Glavni značilnosti dela arbitrov sta samostojnost in neodvisnost. Arbiter, ki ga imenuje država, je zadolžen, da so na ustrezen način obravnavani vsi glavni argumenti, ki jih je predložila država pogodbenica, ki ga je imenovala (Vlada RS 2017b).

8.3 Imenovanje arbitrov

Arbitražno sodišče, ki je pristojno za rešitev mejnega spora med Slovenijo in Hrvaško, sestavlja pet arbitrov. Od teh sta državi pogodbenici imenovali tri z liste Evropske komisije:

- sodnik Gilbert Guillaume, predsednik arbitražnega sodišča,
- profesor Vaughan Lowe, arbiter arbitražnega sodišča,
- profesor Bruno Simma, arbiter arbitražnega sodišča (Vlada RS 2017b).

Poleg tega je vsaka država tudi sama imenovala po enega arbitra. Hrvaška je naprej imenovala profesorja Budislava Vukasa, ki je odstopil 30. julija 2015, Slovenija pa dr. Jerneja Sekolca, ki ga je 28. julija 2015 zamenjal sodnik Ronny Abraham. Slednji je odstopil 3. avgusta 2015 (Vlada RS 2017b).

Po omenjenih odstopih je arbitražno sodišče pozvalo pogodbenici k imenovanju novih arbitrov. Hrvaška ni imenovala svojega arbitra, Slovenija pa je 13. avgusta 2015 sodišče obvestila, da se bo v duhu integritete, neodvisnosti in nepristranskosti arbitražnega sodišča in tekočega postopka pred sodiščem vzdržala imenovanja novega člana, ter pozvala predsednika arbitražnega sodišča, da v skladu z 2. odstavkom 2. člena arbitražnega sporazuma imenuje novega arbitra za Slovenijo (PCA 2015).

Ker nobena od pogodbenic ni imenovala novega člana v roku 15 dni, kot je določeno v arbitražnem sporazumu, je predsednik arbitražnega sodišča Guillaume 25. septembra imenoval nova arbitra, Norvežana, veleposlanika Rolfa Fifa, ki je zamenjal slovenskega člana sodišča, in Švicarja, profesorja Nicolasa Michela, ki je zamenjal hrvaškega člana sodišča (Vlada RS 2017b).

Slovenija ima na Stalnem arbitražnem sodišču naslednje predstavnike:

- agentko profesorico dr. Mirjam Škrk, predstojnico Katedre za mednarodno pravo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani (agentka Simona Drenik je odstopila 23. julija 2015);
- soagentko mag. Natašo Šebenik, vodjo Projektne enote za arbitražni sporazum in mejo s Hrvaško na Ministrstvu za zunanje zadeve Republike Slovenije;
- odvetnike:
 - profesorja Alaina Pelleta, profesorja mednarodnega javnega prava na Univerzi Paris Ouest, Nanterre-La Défense in nekdanjega mednarodnopravnega svetovaleca Badinterja v arbitražni komisiji konference za nekdanjo Jugoslavijo,
 - sir-a Michaela Wooda, člana angleškega odvetniškega združenja 20 EssexStreet,
 - Rodmana R. Bundya, partnerja in direktorja odvetniške družbe Eversheds,
 - dr. Daniela Müllerja, samostojnega svetovaleca za področje mednarodnega prava,
- asistente odvetnikov: Alino Miron, Erana Sthoegerja, Natasho Harrington in Majo Menard (Vlada RS 2017b).

8.4 Arbitražni postopek

Postopek arbitraže je opisan v 6. členu arbitražnega sporazuma, ki se glasi:

- »1. Vsaka pogodbenica arbitražnemu sodišču v dvanajstih mesecih predloži memorandum. V roku, ki ga določi arbitražno sodišče, ima pravico dati pripombe na memorandum druge pogodbenice.
2. Razen če ni drugače predvideno, arbitražno sodišče vodi postopek v skladu z Izbirnimi pravili Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama.
3. Arbitražno sodišče lahko zaprosi za izvedenska mnenja in skliče ustne obravnave.
4. Arbitražno sodišče po posvetovanju s pogodbenicama z večino glasov svojih članov čim prej odloči o vseh postopkovnih vprašanjih.
5. Postopek je zaupen in poteka v angleščini.
6. Pogodbenici imenujeta predstavnika, ki imata vlogo posrednikov med njima in arbitražnim sodiščem. Svojemu predstavniku v pomoč lahko zagotovita svetovalce.
7. Arbitražnemu sodišču pomaga sekretariat. Stroški arbitražnega sodišča se med pogodbenicama razdelijo enakomerno. Pogodbenici zaprosita Evropsko komisijo, da arbitražnemu sodišču zagotovi pomoč sekretariata. Kraj arbitraže je Bruselj, Belgija.
8. Arbitražno sodišče lahko pogodbenicama ob njunem soglasju v vsaki fazi postopka

pomaga najti prijateljsko rešitev spora.«

Na podlagi sporazuma uporablja arbitražno sodišče pri svojem delu Izbirna pravila Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama. Tajništvo sodišča opravlja Stalno arbitražno sodišče v Haagu (Vlada RS 2017a).

V nadaljevanju je zapisan kronološki povzetek arbitražnega postopka. Gradivo je v celoti povzeto po dostopnih informacijah slovenske vlade in izjavah za javnost Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu, ki deluje kot registrar arbitražnega sodišča.

Pisni del postopka se je začel 11. februarja 2013 s predajo memorandumov arbitražnemu sodišču. Državi sta tako posredovali izhodišča o določitvi meje. Zaradi varovanja podatkov vsebina posredovanih podatkov ni na voljo za javnost. Slovenski paket dokumentov vsebuje nekaj več kot 650 strani, okoli 5200 strani prilog in 250 strani zemljevidov, hrvaški pa vsebuje nekaj več kot 3600 strani (Vlada RS 2017a).

Po izmenjavi memorandumov je sledil nov krog postopka, v okviru katerega je potekala priprava odgovorov na stališča druge strani, t. i. protimemorandumi. Posredovani so bili 11. novembra 2013 (Vlada RS 2017a).

Glede na pravila Stalnega arbitražnega sodišča imajo arbitri držav pogodbenic pravico tudi do tretjega kroga pisnega postopka, ki vsebuje odgovor na protimemorandum. Slovenija je predložila predlog za takšen odgovor, ki ji ga je arbitražno sodišče tudi odobrilo. V tem postopku je so bili dodatno pojasnjena dejstva in posredovani novi dokumenti. Slovenija in Hrvaška sta 26. marca 2014 posredovali tudi odgovora na protimemoranduma (Vlada RS 2017a).

Od 2. do 13. junija 2014 je v Palači miru na sedežu Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu potekala ustna obravnava (Vlada RS 2017a). V zvezi s tem je Stalno arbitražno sodišče izdalo povzetek stališč obeh držav.³⁴ Hrvaško delegacijo je na obravnavi vodila hrvaška ministrica za zunanje zadeve Vesna Pusić, slovensko pa zunanji minister Karl Erjavec. Hrvaška je v svojem govoru izpostavila zaupanje v sodišče. V zvezi z določitvijo poteka meje na kopnem in na morju je izrazila upanje, da bo ta določen predvsem in izključno z uporabo pravil in

³⁴ Conclusion of hearing in the Arbitration between the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia.

načel mednarodnega prava. Šele ko je meja na kopnem in morju tako določena, lahko arbitražno sodišče začne odločati o odstavkih b in c 3. člena arbitražnega sodišča, ki med nalogami arbitražnega sodišča določata tudi stik Slovenije z odprtim morjem in režim za uporabo ustreznih morskih območij. Za določanje o teh dveh zadevah mora po mnenju Hrvaške sodišče uporabljati mednarodno pravo in naslednja dva elementa: načelo pravičnosti in načelo dobrih sosedskih odnosov. Načeli sta uporabljeni dodatno k uporabi mednarodnega prava in ne v nasprotju z njim. Glede določitve meje na kopnem je Hrvaška izpostavila odločilni datum, to je 25. junij 1991, in načelo naravnih meja. Glede določitve meje na morju Hrvaška zagovarja uporabo metode ekvidistance. Poleg tega je Hrvaška izpostavila, da je bila kljub pritisku Slovenije glede veta na vstop Hrvaške v EU skozi vsa pogajanja za sklenitev sporazuma mnenja, da se termin »stik« ne nanaša na teritorialni stik. Poleg tega je izpostavila, da hrvaški vitalni interesi pri pogajanjih o sporazumu niso bili omejeni na njihovo članstvo v EU, kot to trdi Slovenija. Njihovo primarno vodilo je bila ohranitev teritorialne integritete, ki vključuje njihove teritorialne vode. Poleg tega je hrvaška stran mnenja, da termina »stik« in »režim« iz 3. člena sporazuma ne moreta vplivati na določitev meje ali neposredno na potek meje. Po drugi strani je Slovenija v svojem nagovoru pred sodiščem poudarila, da je stik z odprtim morjem, tj. neposredni geografski stik z odprtim morjem, vitalnega interesa za Slovenijo. Slovenska stran je to dejstvo večkrat izpostavila, poleg tega je bil to pogoj, da je Slovenija podpisala in ratificirala sporazum. Hrvaški ključni pogoj, po mnenju Slovenije, je bila njena vključitev v EU. Poudarili so tudi, da spada celoten Piranski zaliv pod status notranjih voda Slovenije. Glede določitve meje na kopnem je Slovenija izpostavila, da je treba skrbno upoštevati interese prebivalstva, na katero bo ta odločitev vplivala. Podobno kot Hrvaška tudi Slovenija izpostavlja kot pomemben datum 25. junij 1991. Pri odločanju glede meje na kopnem pa zagovarja načelo *uti possidetis juris*. Po zaključeni ustni obravnavi je arbitražno sodišče začelo z odločanjem (PCA 2014).

Arbitražno sodišče je 10. julija 2015 obvestilo Slovenijo in Hrvaško, da bo razsodbo izdalo predvidoma konec leta 2015. Nekaj več kot deset dni pozneje, 22. julija, je izbruhnila prisluškovalna afera. Srbski in hrvaški mediji so objavili prepise telefonskih pogovorov med agentko iz Slovenije Simono Drenik in arbitrom Jernejem Sekolcem na temo odločanja arbitražnega sodišča (Vlada RS 2017a).

Oba sta naslednji dan odstopila s položajev. V skladu z določbami arbitražnega sporazuma je Stalno arbitražno sodišče pozvalo Slovenijo, da imenuje novega člana sodišča. Slovenija v odgovoru sodišču zagotovi imenovanje novega arbitra v roku 15 dni (Vlada RS 2017a).

V zvezi z novonastalo situacijo je Hrvaška 24. julija pisala arbitražnemu sodišču in na podlagi prisluškovalne afere zahtevala začasno ustavitev procesa. V svojem pismu je Hrvaška izpostavila mnenje, da je na podlagi javno dostopnih posnetkov arbitražni postopek oškodovan. Arbitražno sodišče je pozvala k takojšnjemu suspenzu postopka. Preostali del arbitražnega sodišča je pozvala, da pregleda dostopen dokazni material in preveri, kakšno škodo je doprinesel k integriteti celotnega postopka (PCA 2015c).

Glede na Izbirna pravila Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama, na podlagi katerih v skladu z arbitražnim sporazumom ravna arbitražno sodišče, imajo stranke na podlagi členov 9 do 12 pravico in dolžnost, da sodišče in drugo stran obvestijo v roku 30 dni o sumu nepristranskosti in neodvisnosti arbitra. Hrvaška tega ni storila in se je tako tej pravici odpovedala.³⁵

Predsednik slovenske vlade dr. Miro Cerar je v pismu z dne 27. julija predsedniku hrvaške vlade Zoranu Milanoviću opozoril, da je izvedba arbitražnega postopka edina pot za pravično rešitev vprašanja o meji in temelj nadaljnjih dobrih sosedskih odnosov. V zvezi s tem Slovenija tega dne sporoči arbitražnemu sodišču, da ne sprejema začasno prekinitve procesa, saj meni, da mora sodišče nadaljevati z izpolnjevanjem svojega mandata. Arbitražno sodišče sklene, da bo dodatno obravnavalo zahtevo Hrvaške, ki je bila posredovana dne 24. julija in da bo v zvezi s tem sklicalo posebno ustno obravnavo (Vlada RS 2017a).

Slovenska vlada je 28. julija imenovala novega člana arbitražnega sodišča, francoskega pravnika, predsednika Meddržavnega sodišča, sodnika Ronnyja Abrahama (Vlada RS 2017a).

Evropska komisija je 29. julija na novinarski konferenci izrazila popolno podporo arbitražnemu postopku. V svoji izjavi je med drugim pozvala Hrvaško, naj nadaljuje s postopkom, in sporočila, da se bo ta nadaljeval, tudi če Hrvaška enostransko odstopi od sporazuma (Vlada RS 2017a).

³⁵ Izbirna pravila Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama, 11. člen.

Ne glede na slednje pa je ministrstvo za zunanje zadeve Hrvaške z noto 30. julija obvestilo Slovenijo, da želi odstopiti od sporazuma. Posledično je odstopil tudi hrvaški arbiter profesor Budislav Vukas (Vlada RS 2017a).

En dan pozneje Hrvaška o svoji odločitvi obvesti tudi arbitražno sodišče. Navaja, da je v skladu z relevantnimi določili Dunajske konvencije o pravu mednarodnih pogodb obvestila druge države pogodbenice o odstopu (PCA 2015b). Nekaj dni pozneje hrvaški premier Milanović o odstopu obvesti tudi slovenskega premierja Cerarja. Slednji je odgovoril, da so hrvaška dejanja obžalovanja vredna in da za njih ni nobene mednarodnopravne podlage. Poudaril je, da slovenska vlada v celoti zavrača hrvaške argumente za odstop. Po mnenju slovenskega premierja arbitražni sporazum je in ostaja edina veljavna pravna podlaga za reševanje vprašanja meje med državama. Poleg tega je v pismu izrazil pričakovanje, da bo arbitražno sodišče kmalu odločalo o naslednjih korakih postopka. Izpostavil je, da sta Slovenija in Hrvaška zaveznici ter partnerki v EU in Organizaciji severnoatlantske pogodbe (NATO), čemur niso v prid ne prisluškovalne afere ne enostranski odstopi od dogovorov in ratificiranih mednarodnih pogodb (Vlada RS 2017a).

V seriji razvoja dogodkov je slovensko ministrstvo za zunanje zadeve 5. avgusta z diplomatsko noto zavrnilo hrvaško zahtevo po odstopu od arbitražnega sporazuma (Vlada RS 2017a).

Arbitražno sodišče v svoji izjavi za javnost obvesti o odstopu arbitra Abrahama. V svoji utemeljitvi je pojasnil, da je sprejel to funkcijo v upanju, da bi to pomagalo vzpostaviti ponovno zaupanje med pogodbenicama in do arbitražnega sodišča, kar bi omogočalo normalno nadaljevanje postopka. Ker pa je menil, da zaradi notifikacije Hrvaške o enostranskem odstopu slednje ni mogoče, se je sodnik Abraham odločil za odstop (PCA 2015b). V zvezi s tem Slovenija pooblasti predsednika arbitražnega sodišča, da imenuje njegovega naslednika. Hrvaška medtem ni imenovala naslednika Vukasa (Vlada RS 2017a).

V pismu arbitražnemu sodišču z dne 13. avgusta Slovenija izrazi nasprotovanje hrvaški zahtevi po enostranskem odstopu od arbitražnega sporazuma in prekinitvi postopka. Glede na prepričanje Slovenije je sodišče dolžno nadaljevati arbitražni postopek, saj bi bilo v nasprotnem primeru podvrženo volji držav pogodbenic, da vplivajo na postopek po želji. Slovenija je v pismu poudarila, da je z arbitražnim sporazumom Hrvaška zadovoljila svoj

vitalni interes, ki je vstop v EU, zdaj pa želi od sporazuma odstopiti. Glede na mnenje Slovenije lahko na podlagi splošnega načela mednarodnega prava glede arbitražnih postopkov vsako sodišče samo presodi o svoji pristojnosti (PCA 2015č).

Evropska komisija v sredini avgusta ponovno izrazi popolno podporo arbitražnemu postopku (Vlada RS 2017a).

Stalno arbitražno sodišče v svoji izjavi za javnost z dne 19. avgusta sporoči, da bo arbitražno sodišče skrbno proučilo stališča obeh strani, potem ko bo znova sestavljeno. Upoštevalo bo tako pravno podlago hrvaške zahteve po odstopu od arbitražnega sporazuma, kot tudi učinek, ki ga lahko ima na trenutni postopek razlog zaradi katerega želi Hrvaška odstopiti (PCA 2015č).

Glede na to, da Hrvaška ni imenovala novega nacionalnega arbitra po odstopu Vukasa, Slovenija pa je zaprosila predsednika arbitražnega sodišča, da imenuje naslednika za sodnika Abrahama, je predsednik arbitražnega sodišča Guillaume 25. septembra imenoval dva nova arbitra. Imenovana sta bila veleposlanik Rolf Fife iz Norveške, ki je nasledil sodnika Abrahama, in profesor Nicolas Michel iz Švice, ki je nasledil profesorja Vukasa (Vlada RS 2017a). S tem je bilo sodišče ponovno sestavljeno. Predsednik Evropske komisije Jean-Claude Juncker in prvi podpredsednik Frans Timmermans sta 30. septembra v skupnem pismu predsednikoma vlad Cerarju in Milanoviću pozdravila ponovno vzpostavitev arbitražnega sodišča ter državi pozvala k spoštovanju odločitve sodišča (Vlada RS 2017a).

Predsednik slovenske vlade dr. Cerar je 9. oktobra odgovoril na skupno pismo prvih dveh mož Evropske komisije. Poudaril je pomembno vlogo, ki jo je imela Evropska komisija pri sprejemu arbitražnega sporazuma. Sporazum je tudi temelj arbitražnega postopka med Slovenijo in Hrvaško. Med drugim je bil sprejem sporazuma tudi pogoj za to, da je Slovenija odstranila zadržke glede vstopa Hrvaške v EU. Drži se prepričanja, da se mora arbitražni postopek nadaljevati in končati z razsodbo, ki bo obvezujoča za obe strani. Arbitražni sporazum po mnenju slovenske strani ostaja v veljavi in kakršna koli vprašanja v zvezi z njim se morajo rešiti neposredno v arbitražnem postopku (Vlada RS 2017a).

V začetku decembra je arbitražno sodišče sporočilo, da bo sprejelo odločitev o vprašanjih, ki jih obravnavata Slovenija in Hrvaška v svojih pismih iz julija in avgusta 2015. Za

verodostojno odločitev je določila dodatne postopke. Hrvaški je postavila rok za oddajo pisne vloge do 15. januarja 2016, Sloveniji pa do 26. februarja. Ustno predstavitev stališč držav je napovedalo za marec 2016 (PCA 2015d).

En dan pred določenim rokom je Hrvaška prek medijev sporočila, da ne bo odgovorila arbitražnemu sodišču. Slovenija pa je 26. februarja poslala svoj odgovor. Vsebina pisma je zaupna (Vlada RS 2017a).

17. marca je na arbitražnem sodišču potekala ustna obravnava, na kateri je Slovenija predstavila svoja stališča. Hrvaška ni predložila pisne vloge niti se ni udeležila ustne obravnave pred sodiščem. Svoje mnenje je izrazila v dveh pismih sodišču 24. in 31. julija, ki sta bili predhodno že omenjeni. Med drugim je Hrvaška izpostavila, da arbitražni sporazum ne vsebuje nobenih določil glede veljavnosti in učinka sporazuma. Glede na to po mnenju hrvaške strani arbitražno sodišče nima pristojnosti za izražanje mnenja o pogojih za prenehanje sporazuma. Po drugi strani je Slovenija oddala svojo pisno vlogo v roku in se je tudi udeležila ustne obravnave. Na slednji je ponovno izpostavila stališče, da je arbitražno sodišče pristojno za odločitev o nadaljevanju postopka. Podpira stališče, da je treba postopek nadaljevati in sprejeti razsodbo. Meni, da so odstop odgovornih, imenovanje novih arbitrov in pregled uradnih dokumentov zadosten razlog za presojo o kršitvi sporazuma. Meni, da prikazane obtožbe niso postavile pod vprašanj ne cilja ne namena sporazuma (PCA 2016a).

Pomemben datum je 30. junij, ko je arbitražno sodišče sporočilo, da se arbitraža med Slovenijo in Hrvaško nadaljuje. Sodišče lahko, če presodi potrebo za ohranitev pravic strank v postopku, izvede tudi vmesne ukrepe.³⁶ Na podlagi tega določila je v primeru Slovenije in Hrvaške sodišče izdalo delno razsodbo.³⁷ V njej je ugotovilo, da je Slovenija, s tem ko je imela stik z arbitrom in nacionalno agentko, delovala v nasprotju z arbitražnim sporazumom. Nadalje sodišče ugotavlja, da kršitve niso takšne narave, da bi pogojevale zahtevo Hrvaške po odstopu niti da bi vplivale na zmožnost sodišča, da v trenutni sestavi sprejme končno razsodbo neodvisno in nepristransko (PCA 2016b).

Sodišče je ponovilo svojo pristojnost, da v skladu z arbitražnim sporazumom in relevantnimi pravili postopka odloči o hrvaški zahtevi po odstopu od sporazuma na podlagi Dunajske

³⁶ Izbirna pravila Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama, 26. člen.

³⁷ Partial award.

konvencije o pravu mednarodnih pogodb. Sodišče je poudarilo, da ime pristojnosti tudi odločati, ali je bil arbitražni postopek ogrožen do tolikšne mere, da sodišče ne bi moglo več nadaljevati s svojim delom. Pojasnilo je, da je odstop od sporazuma oziroma prenehanje pogodbe na podlagi 60. člena Dunajske konvencije o pravu mednarodnih pogodb možen le, če kršitev vpliva in ogroža cilj in namen pogodbe. Sodišče je ugotovilo, da je dr. Sekolec, ki je bil vključen v prepovedano komunikacijo, odstopil s svoje funkcije in da po tem ni bil izražen noben dvom v neodvisnosti in nepristranskosti sodišča v njegovi novi sestavi (PCA 2016b).

V zvezi s tem je sodišče podrobno pregledalo vso dokumentacijo in sporočila strankam. Ugotovilo je, da sta med odločanjem sodišča obstajala samo dva dokumenta, ki ju je predstavil dr. Sekolec v predhodnih postopkih. Ta dokumenta pa ne vsebujeta nobenih dejavnikov ali argumentov, ki doslej še niso bili predstavljeni v stališčih strank. Poleg tega sodišče ugotavlja, da glede na odstop dr. Sekolca kot arbitra njegova stališča, predstavljena na predhodnih srečanjih, nimajo nobene tehtnosti na potek dela sodišča v njegovi trenutni sestavi. Ne glede na to je sodišče v posvetovanju s strankama pripravljeno premisliti o ponovitvi ustne obravnave in dati strankama dodatno priložnost za predstavitev stališč (PCA 2016b).

Sodišče je tako odločilo, da kršitve Slovenije niso ogrozile nadaljevanja arbitražnega postopka in nimajo vpliva na cilj ter namen arbitražnega sporazuma. Ugotovljene niso bile nikakršne omejitve za nadaljevanje postopka. V zaključnem delu sodišče poudarja, da je namen arbitraže miroljubna rešitev dolgotrajnega spora med strankama v skladu s pravili in načeli mednarodnega prava ter pravičnostjo in načelom dobrih sosedskih odnosov ob upoštevanju njunih vitalnih interesov. Sodišče ni ugotovilo nobenega razloga, da bi kršitev lahko vplivala na prihodnje odločanje sodišča, v nasprotnem primeru bi postopek prekinilo. Spominja, da je naloga sodišča, da zaščiti postopkovne pravice obeh strank. Postopkovna pravičnost zahteva, da se postopek nadaljuje, če je zagotovljeno nepristransko in neodvisno odločanje (PCA 2016b).

Sklenemo lahko, da je sodišče pri svojem delu nepristransko, legitimno in kredibilno. Proučilo je stališča obeh strani in preverilo pravno podlago posredovanih zahtev.

Na podlagi Izbirnih pravil Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama pride do prenehanja arbitražnega postopka v naslednjih pogojih:

- če se stranke v sporu pred sprejeto končno razsodbo sporazumejo o sporu;
- če pred sprejeto končno razsodbo obstajajo pogoji, v katerih nadaljevanje arbitražnega postopka ni več potrebno ali postane nemogoče iz razlogov iz prve alineje.³⁸

Na delno razsodbo sta se v svojih izjavah za javnost odzvali tako Slovenija kot Hrvaška. Hrvaško ministrstvo za zunanje in evropske zadeve je sporočilo, da je arbitražno sodišče z odločitvijo o nadaljevanju postopka o mejnem sporu med Slovenijo in Hrvaško zamudilo priložnost, da bi vrnilo zaupanje v neodvisnost in nepristranskost lastnega dela in mednarodnega arbitražnega sodišča nasploh. Spominjajo, da je za njih Slovenija s svojimi dejanji bistveno kršila arbitražni sporazum. Menijo, da ni več mogoč uresničiti ne cilja ne namena sporazuma. Vztrajajo pri izstopu iz postopka. Hrvaško zunanje ministrstvo tako ne komentira namer ali odločitev arbitražnega sodišča, niti jih ne šteje kot obvezujoča za Hrvaško (MVEP 2017). Slovenija je odločitev sodišča pozdravila in sporočila, da bo odločitev spoštovala. Enako pričakuje od Hrvaške. Izpostavili so, da Slovenija še naprej podpira arbitražni postopek in zaupa v arbitražno sodišče, da bo sprejelo pravično, dokončno in zavezujočo odločitev o mejnem sporu (STA 2017a). Na odločitev o nadaljevanju arbitražnega postopka se je odzvala tudi Evropska komisija, ki še naprej pozorno spremlja razvoj dogodkov v zvezi s tem. Poudarili so, da spodbujajo dialog med državama, in izrazili pričakovanje, da bosta obe strani spoštovali odločitev sodišča, da bi dosegli dolgotrajno rešitev na miroljuben način v mejnem sporu.

8.5 Razsodba arbitražnega sodišča

Sodišče sprejme končno razsodbo z večino glasov arbitrov. V arbitraži med Slovenijo in Hrvaško ločena mnenja arbitrov niso možna (Vlada RS 2017b).

Razsodba arbitražnega sodišča je opredeljena v 7. členu arbitražnega sporazuma:

- »1. Arbitražno sodišče po preučitvi vseh relevantnih dejstev, ki se nanašajo na zadevo, čim prej izda razsodbo. Razsodbo sprejme z večino glasov članov. V razsodbi so navedeni razlogi, na katerih temelji. K razsodbi ne smejo biti priložena ločena ali odklonilna mnenja.
2. Razsodba arbitražnega sodišča je za pogodbenici zavezujoča in pomeni dokončno rešitev spora.

³⁸ Izbirna pravila Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama, 34. člen.

3. Pogodbenici v šestih mesecih po sprejetju razsodbe storita vse potrebno za njeno izvršitev, vključno s spremembo notranje zakonodaje, če je to potrebno.«

9 SKLEP

Mejni spor med Slovenijo in Hrvaško obstaja vse od njune osamosvojitve. Od takrat sta državi poskušali najti sporazumno rešitev z različnimi sredstvi mirnega reševanja sporov, najpogosteje s pogajanjem, a tudi s posredovanjem, mediacijo in s pomočjo tretje strani. Državi sta bili najbližje sporazumu leta 2001 s parafiranjem dogovora Drnovšek-Račan. Tik pred realizacijo dogovora je hrvaška stran sporočila, da ga ne more sprejeti. Dogovor tako ni bil ne podpisan ne ratificiran (Vlada RS 2017a).

Skozi zgodovino mednarodnih odnosov se je pokazalo, da je glavno vodilo za odnose med državami in sklepanje sporazumov uresničevanje interesov držav. Rešitev mejnega vprašanja med Slovenijo in Hrvaško tako ni bila nobena izjema te teze. Vitalni interes hrvaške strani je prišel na dan, ko se je Hrvaška želela vključiti v EU. Slovenija je namreč predstavila zdržke na hrvaško prošnjo po vključitvi na podlagi hrvaškega prejudiciranja meje. Na tej točki se je vključila tudi EU, ki je državi spodbudila, da naj najdeta kompromisno rešitev. Tako sta se Slovenija in Hrvaška prvič po osamosvojitvi sporazumeli o načinu rešitve mejnega spora in pristali, da se spor reši s pomočjo arbitraže. Pogoji za sprejem arbitražnega sporazuma je vseboval vitalni interes Hrvaške, da Slovenija umakne zadržke za njeno priključitev EU, Slovenija pa je uspela v sporazum vključiti zahtevo, da bo sodišče med drugim odločalo tudi o teritorialnem stiku Slovenije z odprtim morjem. Odločitev je dobro sprejela tudi javnost v obeh državah.

Državi sta podpisali arbitražni sporazum 4. novembra 2009 pod pokroviteljstvom EU. Slovenija in Hrvaška sta se tako dogovorili, da bosta vprašanje poteka meje na kopnem in določitev meje na morju prenesli v pristojnost arbitražnega sodišča. V zvezi s tem sta v okviru arbitražnega postopka obe državi med letoma 2012 in 2014 predstavili tri pisne vloge. Junija 2014 je potekala dvotedenska ustna obravnava v Palači miru v Haagu, med katero sta obe državi predstavili svoja stališča (Vlada RS 2017a).

Preobrat se je zgodil 22. junija, ko sta hrvaški in srbski časnik objavila telefonske pogovore med slovensko agentko Simono Drenik in Jernejem Sekolcem, arbitrom, ki ga je imenovala Slovenija. V pogovoru so bile odkrite zaupne informacije o delu arbitražnega sodišča. Po objavi sta oba posameznika, vključena v pogovor, odstopila s svojih funkcij. Kmalu po tem je odstopil tudi arbiter, ki ga je prvotno imenovala Hrvaška, profesor Budislav Vukas (Vlada RS

2017a). Dogodek je pomembno vplival na odnose med Slovenijo in Hrvaško glede prihodnosti arbitražnega postopka. Po eni strani je Hrvaška zahtevala od sodišča, da prekine postopek, po drugi strani je Slovenija pozvala sodišče, da nadaljuje z delom in izpolni svoj mandat v okviru arbitražnega sporazuma.

V duhu nadaljevanja postopka je Slovenija zaprosila sodišče, da imenuje novega arbitra v njenem imenu, medtem ko Hrvaška ni imenovala svojega arbitra. Na podlagi določil arbitražnega sporazuma ima vsaka država za imenovanje novega arbitra na voljo 15 dni. Če v tem roku imenovanje ni opravljeno, člana imenuje predsednik arbitražnega sodišča. Ta je novi imenovanji opravil konec septembra leta 2015. Tako je bilo sodišče ponovno v svoji polni sestavi (Vlada RS 2017a).

Arbitražno sodišče je državi pozvalo, da posreduje dodatno pisno vlogo, ki bi obrazložila njuna stališča v zvezi z morebitnimi pravnimi posledicami, ki jih je imel javno objavljen pogovor med slovensko agentko in arbitrom, ki ga je imenovala Slovenija. Ustna obravnava na to temo je potekala 17. marca 2016. Slovenija je v roku oddala svojo pisno vlogo in se je tudi udeležila ustne obravnave, medtem ko Hrvaška ni sodelovala pri nobeni. Ne glede na to je sodišče presodilo, da je zmožno in pristojno, da nadaljuje s tekočim postopkom kljub odsotnosti Hrvaške.

Stališče Hrvaške po objavi spornega telefonskega pogovora je, da želi odstopiti od arbitražnega sporazuma. To utemeljuje z dejstvom, da je Slovenija s komunikacijo med nacionalno agentko in arbitrom kršila arbitražni sporazum na podlagi Dunajske konvencije o pravu mednarodnih pogodb v takšni meri, da sta nepristranskost in integriteta arbitražnega postopka nepreklicno oškodovani ter da so bile kršene tudi pravice hrvaške strani. O svojem odstopu je 30. julija 2015 z diplomatsko noto obvestila tudi Slovenijo. Od tega datuma je Hrvaška javno najavila enostranski odstop od sporazuma (PCA 2016b).

Stališče Slovenije ostaja, da se mora arbitražni postopek nadaljevati, dokler sodišče ne sprejme končne razsodbe. Meni, da ni razloga za prekinitve postopka, saj sodišče poseduje vsa sredstva, da popravi nepravilnosti, ki se med postopkom lahko zgodijo. Ta sredstva so v konkretnem primeru odstop vpletenih posameznikov, imenovanje novih arbitrov in natančen pregled uradnih zapiskov, ki naj jih pregleda sodišče. Slovenija meni, da ni bilo kršeno

nobeno določilo arbitražnega sodišča, saj objavljeni posnetki niso ogrozili ne cilja in ne namena arbitražnega sporazuma (PCA 2016b).

V zvezi z nastalo situacijo je arbitražno sodišče natančno preverilo stališča obeh držav in 30. junija 2016 izdalo delno razsodbo. Ugotovilo je, da kršitve Slovenije niso takšne narave, da bi pogojevale zahtevo Hrvaške po odstopu niti da bi vplivale na zmožnost sodišča, da v trenutni sestavi sprejme končno razsodbo neodvisno in nepristransko. Sodišče bo tako v svoji novi sestavi, po odstopu vpletenih v prisluškovalno afero, ponovno proučilo pisna in ustna stališča obeh držav in nato sprejelo končno razsodbo (PCA 2016b).

Po proučitvi korakov arbitražnega postopka lahko sklepamo, da je delo arbitražnega sodišča v primeru reševanja mejnega spora med Slovenijo in Hrvaško nepristransko, legitimno in kredibilno. To pa zato, ker temelji na mednarodnem pravu. Predvsem na podlagi analize vmesne razsodbe lahko zaključimo, da je sodišče pri svojem delu natančno proučilo stopnjo kršitve slovenske strani in pravno podlago hrvaške zahteve po odstopu od sporazuma. Kljub ugotovljenim kršitvam slovenske strani je sodišče presodilo, da kršitve niso omejile nepristranskosti in neodvisnosti postopka. V skladu z Izbirnimi pravili Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama, na podlagi katerih v skladu z arbitražnim sporazumom ravna arbitražno sodišče, se arbitražni postopek preneha le, če se stranke v sporu pred sprejeto končno razsodbo sporazumejo o sporu, zaradi česar nadaljevanje arbitražnega postopka ni več potrebno. Po 60. členu Dunajske konvencije o mednarodnem pravu je odstop možen le, če sta ogrožena namen in cilj sporazuma. Nič od tega ni bilo ugotovljeno. Arbitrer, ki je bil vpleten v kršitev, je odstopil iz postopka in bil nadomeščen z novim, neodvisnim arbitrom. Arbitražno sodišče vodi postopek na podlagi Izbirnih pravil Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama.

Enostranski odstop Hrvaške je tako v nasprotju z načeli mednarodnega prava, da je treba sprejete sporazume izvrševati v dobri veri. O presoji razlogov za odstop je v okviru obstoječega pravnega postopka pristojno le arbitražno sodišče. Glede na to, da je sodišče ugotovilo, da lahko nepristransko in neodvisno nadaljuje z delom, se pričakuje sodelovanje obeh strani. Temelj delovanja arbitražnega sodišča je v arbitražnem sporazumu, s katerim sta se državi predhodno zavezali k spoštovanju končne razsodbe sodišča. V zvezi s tem lahko sklenemo, da zahteva Hrvaške po odstopu od arbitražnega sporazuma ni v skladu s pravili arbitražnega sodišča.

Magistrsko delo ne prejudicira ali špekulira o odločitvi arbitražnega sodišča, ki naj bi bila sicer sprejeta v kratkem, temveč priča o še enem poskusu zatrtja napačnega za rešitev vprašanja, ki je jabolko spora med Slovenijo in Hrvaško vse od njune osamosvojitve. Kako se bo mednarodna skupnost odzvala v primeru, da Hrvaška ne bo upoštevala pravno zavezujoče odločitve arbitražnega sodišča, ostaja odprto vprašanje. Znano je stališče EU, ki je pokrovitelj arbitražnega sporazuma in ki je v svojih izjavah za javnost izrazila, da pričakuje, da bosta Slovenija in Hrvaška spoštovali odločitev arbitražnega sodišča. Kako bosta državi izpeljali končno odločitev sodišča v praksi, bo jasno potem, ko bo sodišče sprejelo končno razsodbo.

10 LITERATURA

- Andrassy, Juraj. 1978. *Međunarodno pravo (sedmo izdanje)*. Zagreb: Školska knjiga.
- *Blejski dogovor*. 2007. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Arbitrazni_sporazum/5._Magnetogram_Jan%C5%A1a-Sanader_Bled.pdf (8. maj 2017).
- Celar, Branko. 2002. *Slovenija in njene meje*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- *Conclusion of hearing in the Arbitration between the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia*. 2014. Dostopno prek: <http://www.pcacases.com/web/sendAttach/241> (8. maj 2017).
- Conforti, Benedetto. 2005. *Mednarodno pravo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Degan, Vladimir-Đuro. 2011. *Međunarodno pravo*. Zagreb: Školska knjiga.
- DPSSRH. 1991. *Deklaracija o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske*. Dostopno prek: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=15680> (8. maj 2017).
- Evropska Unija. 2017. *Države*. Dostopno prek: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_sl#tab-0-1 (8. maj 2017).
- *Izbirna pravila Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama*. 1992. Dostopno prek: https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/175/2016/01/Optional-Rules-for-Arbitrating-Disputes-between-Two-States_1992.pdf (8. maj 2017).
- Jež, Boris. 1994. *Yu, nikoli več?* Ljubljana: Založba Slon.
- *Konvencija Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu – United Nations Convention on the Law of the Sea*. 1982. Dostopno prek: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/closindx.htm (8. maj 2017).
- *Mavrommatis Jerusalem Concession Case* (Grčija proti Veliki Britaniji). 1924. Permanent International Court of Justice (PCIJ), Ser. A, No. 2. Dostopno prek: http://www.icj-cij.org/pcij/serie_A/A_02/06_Mavrommatis_en_Palestine_Arret.pdf (8. maj 2017).
- Meier, Viktor. 1996. *Zakaj je razpadla Jugoslavija*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Merrils, J.G. 1998. *International Dispute Settlement*. Cambridge: University Press.
- MVEP – Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. 2017. *Priopćenje povodom odluke Arbitražnog suda*. Dostopno prek: <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/priopcenje-povodom-odluke-arbitraznog-suda,25851.html> (8. maj 2017).

- *Partial Award*. 2016. Dostopno prek: <https://pcacases.com/web/sendAttach/1787> (8. maj 2017).
- PCA – Permanent Court of Arbitration. 2014. *Conclusion of hearing in the Arbitration between the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia*. Dostopno prek: <http://www.pcacases.com/web/sendAttach/241> (8. maj 2017).
- --- 2015a. *Tribunal reconstituted by appointment of Norwegian and Swiss arbitrators, H.E. Mr. Rolf Fife and Professor Nicolas Michel*. Dostopno prek: <http://www.pcacases.com/web/sendAttach/1468> (8. maj 2017).
- --- 2015b. *Republic of Croatia notifies its intention to terminate the Arbitration Agreement – Judge Ronny Abraham resigns from the Arbitral Tribunal*. Dostopno prek: <http://www.pcacases.com/web/sendAttach/1389> (8. maj 2017).
- --- 2015c. *Arbitration between the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia*. Dostopno prek: <http://www.pcacases.com/web/sendAttach/1313> (8. maj 2017).
- --- 2015č. *Slovenia demands continuation of arbitration proceedings – Arbitral Tribunal clarifies further procedural steps*. Dostopno prek: <http://www.pcacases.com/web/sendAttach/1403> (8. maj 2017).
- --- 2015d. *Tribunal sets dates for further submissions*. Dostopno prek: <http://www.pcacases.com/web/sendAttach/1541> (8. maj 2017).
- --- 2016a. *Conclusion of Hearing in the Arbitration between the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia*. Dostopno prek: <http://www.pcacases.com/web/sendAttach/1604> (8. maj 2017).
- --- 2016b. *Tribunal issues Partial Award: Arbitration between Croatia and Slovenia to Continue*. Dostopno prek: <https://pcacases.com/web/sendAttach/1785> (8. maj 2017).
- Petrič, Ernest. 2010. *Zunanja politika: osnove teorije in praksa*. Mengeš: Center za evropsko prihodnost.
- Pogačnik, Miha. 2000. Diplomatska sredstva mirnega reševanja sporov. *Pravnik* 55 (9–10): 663–75.
- Pogačnik, Miha. 2010a. Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže. V *Izbrane teme mednarodnega prava*, ur. Miha Pogačnik in Ernest Petrič, 45–63. Nova Gorica: Evropska pravna fakulteta.
- --- 2010b. Peaceful settlement of international disputes between successor states of the former SFRY: certain reflections. V *Izbrane teme mednarodnega prava*, ur. Miha Pogačnik in Ernest Petrič, 65–79. Nova Gorica: Evropska pravna fakulteta.

- *Pogodba med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško o skupni državni meji*. 2001. Dostopno na: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Arbitrazni_sporazum/4.a_Sporazum_Drnov%C5%A1ek-Ra%C4%8Dan_-_parafrican.pdf (8. maj 2017).
- *Posebni sporazum med Slovenijo in Hrvaško o predložitvi mejnega spora Meddržavnemu sodišču v Haagu ali arbitraži*. 2008. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Arbitrazni_sporazum/7.a_Slovenski_predlog_Posebnega_sporazuma.pdf (8. maj 2017).
- Repe, Božo. 2010. Zgodovinske okoliščine, v katerih je bil preprečen »miting resnice« v Ljubljani. *Varstvoslovje* 12 (1): 7–12. Dostopno prek: <https://www.fvv.um.si/varstvoslovje/articles/VS-2010-1-Repe.pdf> (8. maj 2017).
- Sancin, Vasilka. 2010. Slovenia-Croatia Border Dispute: From »Drnovšek-Račan« to »Pahor-Kosor« Agreement. *European Perspectives – Journal on European Perspectives of the Western Balkans* 2 (2): 93–111. Dostopno prek: http://www.cep.si/dokumenti/CEP%20revija_sancin.pdf (8. maj 2017).
- *Skupna izjava o izogibanju incidentov*. 2005. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Arbitrazni_sporazum/6._Brions_ka_izjava_2005.pdf (8. maj 2017).
- SNB. 2013. *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*. Dostopno prek: <http://www.fran.si/131/snb-slovar-novejsega-besedja> (8. maj 2017).
- *Special Agreement between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia on the submission of the boundary dispute between the two states to the International Court of Justice*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Arbitrazni_sporazum/8._Protipredlog_HR_september2008.pdf (8. maj 2017).
- SSKJ. 2017. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Dostopno prek: <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika> (8. maj 2017).
- STA – Slovenska tiskovna agencija. 2017a. *Arbitraža o meji med Slovenijo in Hrvaško se nadaljuje*. Dostopno prek: <https://www.sta.si/2279772/arbitraza-o-meji-med-slovenijo-in-hrvasko-se-nadaljuje> (8. maj 2017).
- --- 2017b. *Hrvaški sabor z veliko večino sprejel arbitražni sporazum*. Dostopno prek: <https://www.sta.si/1451171/hrvaski-sabor-z-veliko-vecino-sprejel-arbitrazni-sporazum> (8. maj 2017).

- --- 2017c. *Arbitražni sporazum s Hrvaško ob dobri udeležbi potrjen s tesno večino*. Dostopno prek: <https://www.sta.si/1521501/arbitrazni-sporazum-s-hrvasko-ob-dobri-udelezbi-potrjen-s-tesno-vecino> (8. maj 2017).
- *Statut meddržavnega sodišča*. 1945. Dostopno prek: http://www.icj-cij.org/documents/?p1=4&p2=2#CHAPTER_II (8. maj 2017).
- SVZ – Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo. 2017. *Osamosvojitveni akti Republike Slovenije*. Dostopno prek: http://www.svz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/osamosvojitveni_akti_republike_slovenije/ (8. maj 2017).
- TULSNRS. 1991. *Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije*. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=19911&stevilka=4> (8. maj 2017).
- Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.
- United Nations. 1992. *Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*. Dostopno prek: <http://legal.un.org/cod/books/HandbookOnPSD.pdf> (8. maj 2017).
- UL OZN. 1945. *Ustanovna listina Organizacije združenih narodov*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/charter-united-nations/index.html> (8. maj 2017).
- Urad vlade za informiranje. 2017a. *Od plebiscita do samostojnosti*. Dostopno prek: <http://www.slovenija2001.gov.si/10let/pot/kronologija/> (8. maj 2017).
- --- 2017b. *Brionska deklaracija*. Dostopno prek: <http://www.slovenija2001.gov.si/10let/pot/osamosvojitveni-dokumenti/brionska-deklaracija/> (8. maj 2017).
- Vlada RS. 2017a. *Zgodovina reševanja mejnega spora*. Dostopno prek: http://www.vlada.si teme_in_projekti/arbitraza/zgodovina_resevanja_mejnega_spora/ (8. maj 2017).
- --- 2017b. *Arbitraža*. Dostopno prek: http://www.vlada.si teme_in_projekti/arbitraza/ (8. maj 2017).
- *Zakon o ratifikaciji Arbitražnega sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške*. 2010. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/99073> (8. maj 2017).
- *Zakon o potrđivanju Sporazuma o arbitraži između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije*. 2009. Dostopno prek: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_140.html (8. maj 2017).
- Zgonec-Roželj, Miša. 2003. Reševanje mejnega spora med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško. *Pravnik* 58 (9–12): 593–620.

PRILOGA

ARBITRAŽNI SPORAZUM MED VLADO REPUBLIKE SLOVENIJE IN VLADO REPUBLIKE HRVAŠKE

Vladi Republike Slovenije in Republike Hrvaške (v nadaljnjem besedilu: pogodbenici) sta se glede na to, da v številnih poskusih v zadnjih letih nista razrešili spora glede meje na kopnem in morju,

ob sklicevanju na sredstva za mirno reševanje sporov iz 33. člena Ustanovne listine Združenih narodov,

ob potrditvi zavezanosti k mirnemu reševanju sporov v duhu dobrososedskih odnosov, upoštevaje njune vitalne interese,

z odobranjem posredovanja Evropske komisije

sporazumeli:

1. člen

Ustanovitev arbitražnega sodišča

Pogodbenici ustanovita arbitražno sodišče.

2. člen

Sestava arbitražnega sodišča

(1) Pogodbenici s seznama kandidatov, ki ga določita predsednik Evropske komisije in član Evropske komisije, odgovoren za širitev, v petnajstih dneh sporazumno imenujeta predsednika arbitražnega sodišča in dva člana, ki so priznani strokovnjaki za mednarodno pravo. Če se v tem roku ne moreta sporazumeti, predsednika in dva člana arbitražnega sodišča s seznama imenuje predsednik Meddržavnega sodišča v Haagu.

(2) Vsaka pogodbenica v petnajstih dneh po opravljenih imenovanjih iz prvega odstavka imenuje še po enega člana arbitražnega sodišča. Če v tem roku imenovanje ni opravljeno, člana imenuje predsednik arbitražnega sodišča.

(3) Če se pred začetkom postopka ali med njim mesto člana izprazni zaradi smrti, nezmožnosti ali odstopa, se zapolni v skladu s postopkom, predpisanim za prvotno imenovanje.

3. člen

Naloga arbitražnega sodišča

(1) Arbitražno sodišče določi:

(a) potek meje med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško na kopnem in morju;

(b) stik Slovenije z odprtim morjem;

(c) režim za uporabo ustreznih morskih območij.

(2) Pogodbenici v enem mesecu podrobno opredelita vsebino spora. Če tega ne storita, arbitražno sodišče za določitev točnega obsega spora in zahtev glede meje na morju in kopnem med pogodbenicama uporabi predložene navedbe obeh pogodbenic.

(3) Arbitražno sodišče izreče razsodbo o sporu.

(4) Za razlago tega sporazuma je pristojno arbitražno sodišče.

4. člen Uporabljeno pravo

Arbitražno sodišče uporablja:

(a) pravila in načela mednarodnega prava za odločanje po točki (a) prvega odstavka 3. člena;

(b) mednarodno pravo, pravičnost in načelo dobrososedskih odnosov za dosego poštene in pravične odločitve, upoštevajoč vse relevantne okoliščine, za odločanje po točkah (b) in (c) prvega odstavka 3. člena.

5. člen Odločilni datum

Noben enostranski dokument ali dejanje katere koli strani po 25. juniju 1991 za naloge arbitražnega sodišča nima pravnega pomena in ne zavezuje nobene strani v sporu ter nikakor ne prejudicira razsodbe.

6. člen Postopek

(1) Vsaka pogodbenica arbitražnemu sodišču v dvanajstih mesecih predloži memorandum. V roku, ki ga določi arbitražno sodišče, ima pravico dati pripombe na memorandum druge pogodbenice.

(2) Razen če ni drugače predvideno, arbitražno sodišče vodi postopek v skladu z Izbirnimi pravili Stalnega arbitražnega sodišča za razsojanje v sporih med dvema državama.

(3) Arbitražno sodišče lahko zaprosi za izvedenska mnenja in skliče ustne obravnave.

(4) Arbitražno sodišče po posvetovanju s pogodbenicama z večino glasov svojih članov čim prej odloči o vseh postopkovnih vprašanjih.

(5) Postopek je zaupen in poteka v angleščini.

(6) Pogodbenici imenujeta predstavnika, ki imata vlogo posrednikov med njima in arbitražnim sodiščem. Svojemu predstavniku v pomoč lahko zagotovita svetovalce.

(7) Arbitražnemu sodišču pomaga sekretariat. Stroški arbitražnega sodišča se med pogodbenicama razdelijo enakomerno. Pogodbenici zaprosita Evropsko komisijo, da arbitražnemu sodišču zagotovi pomoč sekretariata. Kraj arbitraže je Bruselj, Belgija.

(8) Arbitražno sodišče lahko pogodbenicama ob njunem soglasju v vsaki fazi postopka pomaga najti prijateljsko rešitev spora.

7. člen

Razsodba arbitražnega sodišča

(1) Arbitražno sodišče po preučitvi vseh relevantnih dejstev, ki se nanašajo na zadevo, čim prej izda razsodbo. Razsodbo sprejme z večino glasov članov. V razsodbi so navedeni razlogi, na katerih temelji. K razsodbi ne smejo biti priložena ločena ali odklonilna mnenja.

(2) Razsodba arbitražnega sodišča je za pogodbenici zavezujoča in pomeni dokončno rešitev spora.

(3) Pogodbenici v šestih mesecih po sprejetju razsodbe storita vse potrebno za njeno izvršitev, vključno s spremembo notranje zakonodaje, če je to potrebno.

8. člen

Dokumenti za pogajanja o pristopu k EU

(1) Noben dokument, enostransko predložen med pogajanja o pristopu k EU, ne pomeni prejudica za arbitražno sodišče pri opravljanju njegovih nalog in ne zavezuje ene ali druge strani v sporu.

(2) To velja za vse dokumente in stališča, tako pisna kot ustna, med drugim zemljevide, pogajalska izhodišča, pravne akte in druge dokumente ne glede na obliko, ki so enostransko pripravljene ali predložene ali na katere se enostransko sklicuje med pogajanja o pristopu k EU. Velja tudi za vse dokumente in stališča EU, ki se nanašajo na navedene dokumente in stališča ali jih povzemajo.

9. člen

Nadaljevanje pogajanj o pristopu k EU v skladu s pogajalskim okvirom

(1) Republika Slovenija umakne pridržke k odprtju in zaprtju pogajalskih poglavij, ki so povezani s sporom.

(2) Pogodbenici se vzdržita vseh dejanj ali izjav, ki bi lahko negativno vplivali na pristopna pogajanja.

10. člen

Ohranitev sedanjega stanja

(1) Pogodbenici se vzdržita vseh dejanj ali izjav, ki bi lahko spor še zaostri ali ogrozili delo arbitražnega sodišča.

(2) Arbitražno sodišče lahko odredi kakršne koli začasne ukrepe, za katere meni, da so potrebni za ohranitev sedanjega stanja, če to narekujejo okoliščine.

11. člen

(1) Obe strani čim prej ratificirata ta sporazum v skladu s svojimi ustavnopravnimi zahtevami.

(2) Sporazum začne veljati prvi dan v tednu, ki sledi izmenjavi diplomatskih not, s katerima pogodbenici izrazita soglasje, da ju sporazum zavezuje.

(3) Vsi postopkovni roki iz tega sporazuma začnejo teči z dnem podpisa pogodbe o pristopu Hrvaške k EU.

(4) Sporazum se registrira pri Sekretariatu Združenih narodov v skladu s 102. členom Ustanovne listine Združenih narodov.

Sestavljeno v Stockholmu dne 4. novembra 2009 v treh izvirnikih v angleškem jeziku.

Podpisano

Za Vlado Republike Slovenije

Borut Pahor, l.r.

Za Vlado Republike Hrvaške

Jadranka Kosor, l.r.

V navzočnosti

Za predsedstvo Sveta Evropske unije

Fredrik Reinfeldt, l.r.